

**Työidentiteettiä rakentamassa. Luyckxin
kaksoissyklimallin vaiheet opiskelijoiden kuvaamana**
Mari Kauppinen

Kasvatustieteen proseminarityö
Syyslukukausi 2021
Kasvatustieteen laitos
Jyväskylän avoin yliopisto

TIIVISTELMÄ

Kauppinen, Mari. 2021. Työidentiteettiä rakentamassa. Luyckxin (ym.) kaksoissyklimallin vaiheet opiskelijoiden kuvaamana. Kasvatustieteen proseminarityö. Jyväskylän avoin yliopisto. Kasvatustieteen laitos. 52 sivua.

Tässä työssä tutkittiin työidentiteetin kehittymistä. Tutkimuksen viitekehystenä oli Luyckxin (ym.) identiteetin kehittymisen kaksoissyklimalli, joka tarjoaa näkökulman tutkia identiteetin, ja tässä tutkimuksessa työidentiteetin kehittymisen prosessimaista luonnetta sekä eri identiteettistatusten väliin sijoittuvia valintojen, sitoutumisen ja uudelleenharkinnan kehii.

Kyseessä on laadullinen tutkimus, jonka aineisto hankittiin haastattelemalla neljää korkeakouluopiskelijaa. Ilmiötä eli työidentiteetin kehittymistä pyrittiin lähestymään sisällönanalyysillä, jossa aineistosta etsittiin kaksoissyklimallin mukaisia vaiheita ja kuvattiin, mitä opiskelijat kertoivat niistä.

Aineiston perusteella voitiin todeta, että kaksoissyklimallin mukaisia vaiheita hahmottui opiskelijoiden kertomuksissa. Tutkimuksessa pyrittiin selvittämään, kuinka opiskelijat kuvaavat valintojaan, niihin sitoutumista, sitoutumisen vahvistumista tai heikkenemistä sekä uudelleenharkinnan prosesseja, joita he ovat käyneet tai käyvät läpi suuntautuessaan omalle uralleen. Aineiston perusteella hahmottui kuva identiteetin kehittymisen prosessimaisesta luonteesta opiskelijoiden itsensä kertomana. Tutkimuksessa selvisi, että kokeilut ja palaamiset uusien vaihtoehtojen ja sitoumuksien kehille vahvistivat haastateltavien uutta sitoumusta ja samalla työidentiteettiä. Haastateltujen opiskelijoiden kertomuksista kävi ilmi, että valinnat, jotka tehtiin tavoiteltavan tulevaisuuden näkökulmasta pikemminkin kuin jonkun tulevaisuudenkuvan välttämiseksi, vaikuttivat kestävämmiltä ja sitoutuminen niihin syveni.

Tämän tutkimuksen perusteella piirtyvä kuva kaksoissyklimallin mukaisista identiteettikehityksen prosesseista voi auttaa suuntaamaan katseen uravalintoja tekevien nuorten arkeen ja kehittämään heille suunnattua tukea.

Asiasanat: työidentiteetti, identiteetin kehittyminen, muotoutuva aikuisuus, ammatinvalinta, moratorio

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ	2
1 JOHDANTO	5
2 KOHTI AIKUISUUTTA	8
2.1 Pitkittänyt nuoruus, muotoutuva aikuisuus	9
2.2 Identiteetin kehitystasot.....	10
2.3 Identiteetti ja elämänhallinta.....	11
3 IDENTITEETTIKEHITYKSEN PROSESSI	14
3.1 Moratorion kaksi suuntaa.....	15
3.2 Identiteetti on tarina itsestä	17
3.3 Identiteetti ja tulevaisuus.....	18
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	20
4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset.....	20
4.2 Tutkimuksen lähestymistapa	20
4.3 Tutkimusaineiston keruu ja aineiston käsittely.....	20
4.4 Tutkittavat.....	21
4.5 Aineiston analyysi	22
5 TUTKIMUKSEN TULOKSET	23
5.1 Vaihtoehdot – uhkia vai mahdollisuuksia	23
5.2 Ensimmäinen sitoumus, ensimmäinen askel.....	27
5.3 Tätä taidan jatkaa	29
5.4 Ei tämä ollutkaan sitä, mitä haluan. Mikä sitten olisi?.....	30
5.5 Uusille poluille – enemmän pelissä.....	32

5.6	Luottamusta uuteen rakennetaan aktiivisesti.....	34
5.7	Tulevaisuus valintojen ohjaajana.....	36
5.8	Moratorion kautta kohti tavoiteltavaa tulevaisuutta.....	37
6	POHDINTA.....	41
6.1	Yhteenveto	41
6.2	Tutkimuksen arviointi.....	44
6.3	Johtopäätökset	45
	LÄHTEET	48
	LIITTEET.....	50

1 JOHDANTO

Nuori aikuisuus on polkujen etsimisen ja löytämisen aikaa. Polulla odottavat opiskelu haluamalleen alalle ja tuottavuus aikuisena yhteiskunnan jäsenenä. Siinä missä yhteiskunta tarvitsee aikuisuutta ja aikuistuvia jäseniä, on aikuisuus yksilön näkökulmasta mahdollisuus omien tavoitteiden toteuttamiseen ja täyteen, itsenäiseen elämään. Aikuiseksi tullaan kukin omien resurssiensa ja toiveidensa, ja toisaalta yhteiskunnan tarjoamien resurssien rajoissa.

Kuka olen, mihin pystyn ja mihin olen menossa? Tämänkaltaisia identiteetikysymyksiä ihminen voi pohtia läpi elämänsä, mutta ennen kaikkea niiden on katsottu kuuluvan välttämättömänä nuoruuden kehitykseen. Vastausten löytyminen näihin kysymyksiin tarkoittaa, että nuori on löytänyt paikkansa yhteiskunnassa ja voi toteuttaa elämäntavoitteitaan.

Marcia esittää, että identiteetti rakentuu kriisien ja sitoutumisen kautta. Kriisillä hän viittaa siihen ajanjaksoon nuoren elämässä, jolloin ollaan valintojen edessä, kun taas sitoutuminen on käytännön toimintaa valitun vaihtoehdon eteen (Marcia 1966, 551). Meille ei ole valmiina yhtä, ennalta määriteltyä elämäntehtävän polkua, jolle meidän on löydettävä. Voimme valita poluista ensimmäisen ja huomata, ettei se viekään siihen suuntaan, johon alun perin luulin vievän. Voimme ajautua jollekin toiselle polulle, ja kulkea sitä miettimättä enää muita polkuja. Päätös lähteä jollekin polulle edellyttää resursseja kohdata polulla vastaantulevat haasteet. Lähtöpäätös edellyttää myös luottamusta siihen, että polulla odottaa jotain hyvää ja tavoittelemisen arvoista.

Havighurstin kehitystehtäväteorian mukaan kehitystä säätelee yksilön rakenteellisten kasvuvoimien ja sosiaalisen ympäristön vuorovaikutus. Havighurstin kehitysteoriassa myöhäisnuoruuden vaihe sijoittuu ikävuosien 16 ja 23, ja nuoren aikuisen ikävaihe vuosien 23 ja 35 välille. Tämän teorian mukaan ammatinvalinta on tärkein nuoruuden ja nuoren aikuisen elämänrakenteita jäsentävä prosessi (Nurmi 2006, 312.) Jos identiteetin vakiintuminen on

kehitystehtävä, jonka ratkaiseminen on ihmiselle hyväksi, voidaan tästä näkökulmasta ajatella etsintävaihetta ajelehtimisena, josta on päästävä pikimmiten eteenpäin. Eri kulttuureissa vallitsee Nurmen (2006, 265) mukaan erilaisia käsityksiä siitä, mitä tietynikäisen henkilön olisi pitänyt saavuttaa. Ne vaikuttavat siihen miten nuori arvioi elämäntilannettaan sekä tavoitteitaan, ja rakentaa samalla minäkuvaansa. Sopivan ammatin löytyminen ei suomalaisessa yhteiskunnassa tarkoita vain turvattua toimeentuloa. Toimeentulon lisäksi ammattiin liittyvät nykyään yhä kiinteämmin myös merkityksellisyys ja itsensä toteuttaminen. Menestyäkseen on löydettävä se ”oma juttu”, jonka avulla voi toteuttaa itseään ja erottautua muista. Työ ymmärretään yhä kiinteämmin osaksi omaa identiteettiä.

Luyckx ym. (2011, 78) viittaavat identiteetin muodostumiseen psykososiaalisena tehtävänä; eli nuori tekee, mutta samalla arvioi elämänvalintojaan suhteessa ympäristöön, jossa hän elää. Uravalinnoissa nuori joutuu punnitsemaan omia taitojaan ja mielenkiinnon kohteitaan suhteessa ympäröivän yhteiskunnan vaatimuksiin. Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää ponnistelua, joustavuutta, uudelleenarviointia ja sopeutumista. Muuttuva ympäristö ja tarjolla olevat vaihtoehdot pakottavat nuoren pohtimaan identiteettiään nykyään ehkä vielä perusteellisemmin kuin ennen.

Identiteettiä voi tarkastella eri näkökulmista; henkilökohtaisena tai kollektiivisena ilmiönä, tai persoonaan liittyvänä muuttuvana tai pysyvänä ominaisuutena (Marttinen 2017, 18). Tässä työssä lähestytään identiteetin käsitettä henkilökohtaisena, muuttuvana prosessina. Identiteetin eri vaiheiden tunnuspiirteet vaikuttavat siihen, kuinka ihminen toimii; asettaa tavoitteita, tekee valintoja ja perustelee niitä. Ihmisen toiminta omassa elämässään vaikuttaa tulevaisuuteen riippumatta siitä, ovatko valinnat tietoisia vai tiedostamattomia; ovatko ne tekemistä vai tekemättä jättämistä. Tässä tutkimuksessa pyritään tavoittamaan jotain identiteetin vaiheittain rakentuvasta, tulevaisuuteen suuntautuvasta prosessista. Koska identiteettiä voidaan lähestyä henkilökohtaisena konstruktiona, jota henkilö itse aktiivisesti rakentaa asettamalla tulevaisuuteen suuntautuvia tavoitteita, pyrin lähestymään ilmiötä

tulevaisuuden näkökulmasta. Tähän tarjoaa tukea ajatus identiteetin narratiivisesta luonteesta; kertoessaan itsestään ihminen samalla rakentaa identiteettiään. Suhde mahdolliseen itseen tulevaisuudessa kertoo henkilön nykyhetkestä.

Tämä työ on laadullinen tutkimus, jonka tavoitteena on tutkia 19–25-vuotiaiden, Arnettin (2000) teorian mukaan muotoutuvan aikuisuuden ikävaihetta elävien korkeakouluopiskelijoiden työidentiteetin kehittymistä. Työssä tarkastellaan identiteetin prosessimaista luonnetta kuvaavaa identiteetin kaksoissyklinallia (Luyckx ym. 2011). Tavoitteena on selvittää, ilmeneekö kaksoissyklinallin mukaisia vaiheita haastateltujen korkeakouluopiskelijoiden kertomuksissa, ja miten haastatellut kuvaavat niitä kertoessaan opiskeluvaihinnoistaan, niiden seurauksista, uusista valinnoista ja niiden taustalla olevista prosesseista ja tulevaisuudentavoitteista.

2 KOHTI AIKUISUUTTA

Yhteiskuntaan liitytään ennen kaikkea oman työn ja työidentiteetin kautta. Ylioppilastutkinnon jälkeiseen jatkokoulutukseen hakeutuminen on Suomessa viivästynyt, mikä viivästyttää myös pysyville työurille siirtymistä. Tilastokeskuksen mukaan jatko-opintojen ulkopuolelle jääneiden osuus uusista ylioppilaista on kasvanut 12 vuoden ajan, ja esimerkiksi vuonna 2020 jopa 70 % kevään uusista ylioppilaista ei jatkanut tutkintoon johtavassa koulutuksessa ylioppilaaksitulovuonna (Suomen virallinen tilasto 2020). Opintojen lykkääntyminen luonnollisesti pidentää pysyvälle työuralle siirtymistä.

Tällä hetkellä Suomessa korkeakoulujen hakuprosessissa suositaan ensikertalaisia, eli sellaisia, jotka eivät aikaisemmin ole ottaneet vastaan opiskelupaikkaa korkeakoulusta. Tarkoituksena on ollut nopeuttaa uusien ylioppilaiden siirtymistä jatko-opintoihin varmistamalla heille parempi lähtötilanne pääsykokeissa. Sama asetelma voi toisaalta pitkittää opintojen aloittamista. Opiskeluala on valittava heti kerralla oikein, koska väärän opiskelupaikan vastaanottaminen johtaisi ensikertalaisedun menettämiseen ja huonompiin lähtöasetelmiin seuraavissa pääsykokeissa. Ensikertalaiskiintiöistä on hyötyä niille, joilla jo heti lukiossa on kirkkana mielessä ammatillinen suunta.

Samalla suosituimmille aloille on vaikeaa päästä. Jos korkeakoulun ovet eivät kerralla aukea toivotulle alalle, joutuu kertaalleen alansa jo valinnut nuori joko luopumaan tavoitteestaan tai odottamaan opiskelupaikkaa vuosia pyrkimällä sinne kerta kerran jälkeen uudelleen. Opiskelupaikasta huolimatta kaikki eivät ole tyytyväisiä valintaansa, muuttavat mieltään, tai eivät tiedä mitä haluaisivat tehdä tulevalla urallaan.

Miten käy sitten niille nuorille, jotka pääsevät jonnekin opiskelemaan, valmistuvat ammattiin ja siirtyvät työelämään? Pääsääntöisesti korkeakouluopinnot johtavat hyvään asemaan työmarkkinoilla verrattuna alempiin tutkintoihin. Kaikista ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneista vain 4,8 % oli työttömänä vuoden 2019 lopussa (Suomen virallinen tilasto 2021).

2.1 Pitkittynyt nuoruus, muotoutuva aikuisuus

Sekä Suomessa että muissakin länsimaissa opiskeluaikat pidentyvät ja työelämään siirtyminen lykkääntyy. On keskusteltu, onko tähän syynä nuorten haluttomuus aikuistua, vai johtuuko tämä yhteiskunnan rakenteista. Ilmiötä voidaan tarkastella myös viivästyneen identiteettikehityksen näkökulmasta.

Arnett (2000) on tuonut identiteetin kehitykseen liittyvään keskusteluun käsitteen muotoutuva aikuisuus - emerging adulthood. Tämä ajanjakso sijoittuu Arnettin (2000, 467) mukaan nuoruuden ja nuoren aikuisuuden välimaastoon ikävuosien 18–25 väliin. Arnett (2000, 467–473) luonnehtii sitä ajaksi, jolloin lapsuuden ja nuoruuden riippuvuus vanhemmista on jäänyt taakse, mutta toisaalta ollaan vapaita normatiivisista odotuksista ja sosiaalisista rooleista, eikä identiteetti ole vielä vakiintunut. Muotoutuvan aikuisuuden käsite on tyypillinen länsimaille. Harvoissa, varsinkaan kehittymättömissä yhteiskunnissa, ja varsinkaan aiemmin, nuorten on ollut mahdollista elää aikaa, jolloin ollaan toisaalta riippumattomia vanhemmista, mutta toisaalta myös vapaita suuremmista yhteiskuntaan liittyvistä velvoitteista. Muotoutuvan aikuisuuden aikana tyypillistä on opiskelualojen puntaroiminen ja vaihtaminen, matkustaminen ja vapaaehtoistyöt (Arnett 2000, 473–478). Tästä näkökulmasta muotoutuva aikuisuus määrittelee tulevaisuutta mahdollisuuksien aikana. Voi olla vapauttavaa ajatella, että voi vielä valita monta roolia ja suuntaa. Valintojen pitkittyminen pitää myös mahdollisuudet avoinna.

Arnettin näkemystä on kritisoitu etenkin sosiologisesta näkökulmasta. Côtén (2014, 184) mukaan sitoumuksista vapaa nuoruuden etsintävaihe ei välttämättä ole vapaaehtoinen. Vaikkakin nuoruus on keskimäärin pidentynyt, Arnett ei Côtén (2014, 178–186) mukaan ota huomioon monia sosiaalisia ja taloudellisia tekijöitä, jotka nykyään estävät nuoria ihmisiä siirtymästä aikuisuuteen, joten termiä muotoutuva aikuisuus ei saisi käyttää synonyyminä pitkittyneelle siirtymävaiheelle aikuisuuteen. Kuten Arnett (2000, 467–470) itsekin toteaa, pitkittynyt etsintävaihe on korkean koulutustason ja teollisiin yhteiskuntiin liittyvä, kulttuurisidonnainen eikä ole mahdollinen kaikille.

Loputtomilla mahdollisuuksilla on myös kääntöpuolensa, eivätkä sitoutumattomuus ja päättämättömyys välttämättä johdu nuorten mukavuudenhalusta, vaan epävarmuudesta. Marttisen (2017, 8) mukaan opiskelu- ja työuran stressaavuus ennustavat puutteellista identiteettikehitystä ja murehtivaa uravaihtoehtojen hakemista. Samalla kun länsimaissa elintaso kasvaa, nuoret kilpailevat harvoista ja halutuista opiskelu- ja työpaikoista.

Schwartz ym. (2010) ovat tutkineet yhdysvaltalaisia muotoutuvan aikuisuuden (19–25-vuotiaat) ikävaiheessa olevia opiskelijoita, heidän identiteettistatuksiaan, identiteettikehityksen vaiheitaan, elämäntyytyväisyyttä, riskikäyttäytymistä sekä nuorten kuvaa itsestään. He toteavat, että muotoutuvan aikuisuuden aika on toisille Arnettin ajatusten mukaisesti mahdollisuuksien aikaa, mutta kuten Côté painottaa, se voi olla haasteellista aikaa niille, joilla on heikompi toimijuus ja jotka saavat vähemmän tukea jäsentymättömässä länsimaisessa yhteiskunnassa navigoimiseen (Schwartz ym. 2010, 853–854).

2.2 Identiteetin kehitystasot

Marcian identiteettiteorian mukaan identiteetin voi saavuttaa kahdella tavalla, käymättä läpi etsintävaihetta joko muulta omaksuttujen roolimallien ohjaamana, tai käymällä läpi aktiivisen henkilökohtaisen etsintävaiheen, moratorion. Marcian identiteetin kehitystasot eli identiteettistatukset ovat Nurmen (2006, 262) mukaan (1) hajautunut identiteetti, (2) identiteettiin ajautuneet, (3) moratoriovaiheessa olevat ja (4) identiteetin saavuttaneet. Hajautuneesta (diffused) identiteetistä on käytetty myös suomenkielistä nimitystä selkiintymätön identiteetti.

Näistä identiteetin saavuttaneet ja identiteettiin ajautuneet ovat tehneet päätöksiä ja sitoutuneet niihin. Vakiintumatonta identiteettistatusta nuoren elämässä voi luonnehtia eri vaihtoehtojen aktiivinen etsiminen vielä sitoutumatta niihin eli moratorio, tai hajautunut identiteetti, jolloin sitoumuksia ei ole tehty eikä vaihtoehtoja etsitty (Nurmi 2006, 262).

Marcian teoriaa on kehitetty edelleen. Luyckx ym. (2011) esittävät identiteetin kaksoissyklimallassaan, että identiteetti muuttuu ja muuntautuu

vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Tällöin saavutettu identiteetti ei ole välttämättä pysyvä tila, johon henkilö aikanaan päätyy, vaan valintoja ja sitoumuksia arvioidaan jatkuvasti. Se voi johtaa joko valintojen syvenemiseen ja sitoutumiseen, tai kyseenalaistamiseen ja uusiin valintoihin (Luyckx ym. 2011, 78.) Tässä työssä pyritään tutkimaan, miten haastatellut korkeakouluopiskelijat kuvaavat näitä vaiheita.

Elina Marttinen (2017) on tutkinut suomalaisten nuorten ja nuorten aikuisten henkilökohtaisia tavoitteita, identiteetin kehitystä ja hyvinvointia. Marttinen (2017, 46) havaitsi tutkimissaan suomalaisissa nuorissa aikuisissa identiteettinsä saavuttaneita ja kohtuullisesti saavuttaneita sekä identiteettiään uudelleen harkitsevia saavuttaneita, sekä kohtuullisen selkiintymättömässä sekä selkiintymättömässä diffuusiovaiheessa olevia. Hänen mukaansa noin neljälläkymmenellä prosentilla tutkituista suomalaisista nuorista aikuisista oli hajaantunut identiteetti 23 vuoden iässä (Marttinen 2017, 58.) Selkiintymättömän eli hajaantuneen identiteetin vaiheessa oleva henkilö ei järjestelmällisesti etsi identiteettiään (Luyckx ym. 2011, 779–80, vaan pikemminkin ajelehtii elämän mukana.

2.3 Identiteetti ja elämänhallinta

Identiteettitilatukset ovat yhteydessä henkilökohtaiseen hyvinvointiin, ura-ajatuksiin ja henkilökohtaisiin tavoitteisiin (Marttinen 2017, 46). Identiteetti on yhteydessä elämänhallintaan ja kykyyn päättää omaan elämään liittyvistä asioista. Nuorilla, jotka ovat saavutetun identiteetin vaiheessa, on korkeampi itsearvostus ja elämän tarkoituksellisuuden tunne (Schwartz ym. 2010, 847), he selviytyvät paremmin stressaavista tilanteista, heillä on realistiset pyrkimykset, eikä ulkopuolelta tuleva paine, kuten esimerkiksi auktoriteettien mielipiteet tai kielteiset tapahtumat horjuta heitä (Marcia 1966, 551–588). Aktiivisen pohdinnan ja kokeilujen kautta saavutettu identiteetti näyttäisi siis lisäävän resursseja selviytyä myös mahdollisista valintoja kyseenalaistavista vastoinkäymisistä ja vahvistavan luottamusta omiin valintoihin. He pystyvät joustavasti muokkaamaan valintojaan, etsimään uusia vaihtoehtoja ja sopeutumaan.

Toisaalta valintojen muokkaamiseen liittyvän joustavuuden lisäksi myös luottamus omaan valintaan ja valitulla tiellä pysyminen näyttävät liittyvän saavutettuun identiteettiin. Menestysodotukset ja ponnistelu ennustavat suotuisaa identiteettikehitystä, kuten työurarakkaisuihin sitoutumista ja sopeutuvaa uravaihtoehtojen etsintää. Sekä tavoitteiden säätely että ura- ja elämänkehityksen jatkuva muokkaaminen auttavat nuoria rakentamaan identiteettiään (Marttinen 2017, 8). Marttinen esittääkin, että henkilökohtaiset tavoitteet ja identiteetin kehittyminen ovat osa samaa kehitysprosessia (Marttinen 2017, 56). Näyttäisi siis siltä, että identiteetin saavuttaneet pystyvät pysymään valitsemallaan tiellä ja syventämään sitä, mutta he myös tarvittaessa pystyvät siirtymään hedelmälliseen moratorioon, joka tuo uusia mahdollisuuksia.

Ilman aktiivista pohdintaa uransa valinneilla, identiteettiin ajautuneilla on Schwartzin ym. (2010, 847) mukaan identiteetin saavuttaneiden tavoin myös korkea itsearvostus ja tunne elämän tarkoituksellisuudesta. He ovat päätyneet valintaansa ilman suurempaa pohdintaa, ehkä kaveripiirin tai vanhempien vaikutuksesta. He voivat vaikuttaa vahvoilta ja itseohjautuvilta, mutta Marttisen (2017, 24–25) mukaan heidän sitoutumistaan ylläpitää aktiivinen, kaikenlaisen oman itsen ja oman ryhmän ulkopuolelta tulevan, omaa asemaa horjuttavan tiedon torjuminen. Marcia (1966, 557) esitti, että identiteettiin ajautuneet asettavat epärealistisempia tavoitteita, ja heihin itseensä kohdistuva negatiivinen tieto horjuttaa heitä enemmän kuin aktiivisen etsintävaiheen ja punnitsemisen kautta valintoihinsa sitoutuneita nuoria. Identiteettiin ajautuneisiin nuoriin liitetään auktoriteettien kunnioittaminen ja perinteisyys. Luyckx ym. (2011, 94) esittävät, että identiteettiin liittyvien asioiden pohtiminen voi joillekin identiteettiin ajautuneille näyttäytyä uhkanakin, koska se voi muistuttaa heitä ilman omaa pohdintaa ulkopuolelta tulleiden arvojen omaksumisesta. Siksi he mieluummin pidättäytyvät edes kyseenalaistamasta valintojaan.

Selkiintymätön, hajaantunut identiteetti näyttäisi olevan ongelmallinen identiteettistatus hyvinvoinnin kannalta, mutta ei aina. Selkiintymättömän identiteetin vaiheessa olevilla on Schwartzin ym. (2010, 848) mukaan matalampi

itsearvostus kuin muilla ryhmillä. Marttisen (2017, 58) tutkimuksessa hajautuneen eli selkiintymättömän identiteetin vaiheessa olevilla nuorilla oli muita enemmän itsensä kehittämiseen liittyviä murehtivia tavoitteita ja vähemmän ihmissuhteisiin liittyviä tavoitteita kuin muilla nuorilla.

Pitkäaikaisessa identiteetidiffuusiossa olevat nuoret eivät joko voi tai halua tutkia identiteettiään tai tehdä sitoumuksia elämässään, ja tilanteen pitkittyessä heistä myöhemminkin elämässään tuntuu, että asiat tapahtuvat sattumalta (Wangqvist ja Frisé 2016, 227–228). Jos pitkäaikainen identiteetidiffuusio jatkuu vielä kolmannen vuosikymmenen loppupuolella, identiteetin saavuttaminen vaikeutuu. Henkilöt, joilla on identiteetidiffuusio vielä kolmannen vuosikymmenen loppupuolella, pitävät elämänsä ikään kuin tauolla eivätkä osaa siirtyä eteenpäin elämässä (Wangqvist ja Frisé (2016, 227).

Selkiintymättömän identiteetti ja sitoumuksien puute ei kuitenkaan ole aina henkilölle itselleen ongelma (Marttinen 2017, 58). Hajautunut eli diffusoitunut identiteetti voidaan jakaa niin sanottuun huolettomaan hajautuneeseen identiteettiin, sekä selkiintymättömään hajautuneeseen identiteettiin. Yhdysvaltalaisia opiskelijoita tutkineet Schwartz ym. (2010) esittävät, että selkiintymättömän hajautuneen identiteetin vaiheessa olevat kyllä pyrkivät selkeämpään minäkuvaan, mutta he eivät osaa toimia systemaattisesti eivätkä osaa siirtyä aikuisuuteen, vaikka haluaisivatkin. Huolettomat hajautuneen identiteetin vaiheessa olevat eivät edes halua siirtyä aikuisuuteen eikä sitoumuksien puute haittaa heitä (Schwartz ym. 2010, 852–854). Marttisen tutkimilla kohtuullisen selkiintymättömässä identiteettivaiheessa olevilla nuorilla oli muita enemmän varallisuuteen ja materiaan liittyviä tavoitteita (Marttinen 2017, 58.)

On huomattava, että henkilöllä voi olla erilainen identiteettistatus eri elämänaalueilla. Hänellä voi olla selkeä uraidentiteetti ja siihen liittyvät tavoitteet, mutta muilta osin identiteetti voi vielä häilyä, tai päinvastoin (Schwartz ym. 2010, 852) Tässä tutkimuksessa keskitytään työidentiteettiin, eikä oteta kantaa muihin elämän osa-alueisiin.

3 IDENTITEETTIKEHITYKSEN PROSESSI

Luyckx ym. (2011) esittelevät Marcian (1966) identiteettiteoriaan pohjautuvan, identiteetin muodostumista kuvaavan identiteettikehityksen kaksoissyklillä. Identiteettikehityksen kaksoissyklillä he tarkastelevat identiteetin muovautumista vaiheittaisena tutkimisen ja sitoutumisen prosessina. Tutkiminen ja arviointi voi olla luonteeltaan vaihtoehtojen kartoittamista ympäriltä, tai valitun vaihtoehdon syventämistä. Tutkiminen voi olla myös ruminoivaa eli murehtivaa, mikä luo oman varjonsa prosessiin. Sitoutumisen ulottuvuudet ovat sitoutuminen valintaan ja sitoutumisen syventäminen (Schwartz ym. 2010, 842).

Etsimisen ja sitoutumisen syklit lähtevät liikkeelle nuoren omien kykyjen ja tavoitteiden pohdintoista suhteessa ympäröivän yhteiskunnan vaatimuksiin. Ensin kartoitetaan ympärillä olevia vaihtoehtoja, sitten tehdään sitoumuksia, minkä jälkeen tehtyä sitoumusta arvioidaan. Tämän arvioinnin seurauksena sitoutuminen valintaan joko vahvistuu, tai jos se tämän arvioinnin perusteella heikkenee, seuraa uusien vaihtoehtojen kartoittaminen ympäriltä ja uusi sykli (Luyckx ym. 2011, 81–82.) Tulevaisuudessa siintävät selkeät ja mielekkäät tavoitteet luonnollisesti vahvistavat pohdintojen lopputulosta ja sitoutumisen astetta. Toisaalta, jos tulevaisuus näyttää epäselvältä, eikä selkeitä tavoitteita ole, pohdinnat ja niihin liittyvät syklit alkavat todennäköisemmin uudelleen.

Marttinen (2017, 17) toteaa, että identiteetti on henkilökohtainen ja muuttuva ilmiö, jolla on yhteys elämäntapoihin ja päätöksiin. Identiteettikehityksen kaksoissyklillä pohjalta myös työidentiteetin kehittyminen on sopeutumista ja toimien arviointia suhteessa tulevaisuuteen. Kaksoissyklillä keskeistä ovat toisiaan täydentävät identiteetin arvioinnin ja identiteetin muodostumisen syklit (Marttinen 2017, 18), joiden vaiheita pyritään tavoittamaan tässä tutkimuksessa haastateltujen nuorten opiskelijoiden kertomuksista, ja heidän ajatuksistaan suhteessa tulevaisuuden itseensä ja samalla nykyhetken itseensä, toimiin ja tavoitteisiin.

3.1 Moratorion kaksi suuntaa

Vaihtoehtojen tutkimista ja kokeilemista kutsutaan identiteettiteorioissa moratorioksi. Moratoriovaiheelle ominaista on, että eri vaihtoehtojen tutkiminen ja identiteetin pohtiminen on aktiivista ja itsen kannalta tärkeää (Marttinen 2017, 25). Moratorion erottaa hajautuneesta eli selkiintymättömästä identiteetistä se, että identiteettiä ja omaa suuntaa pohditaan systemaattisesti.

Kuten aiemmin on todettu, vakaan identiteettikehityksen kannalta on hyötyä, että henkilö käy läpi aktiivisen vaiheen, jolloin hän pohtii eri vaihtoehtoja ja suuntia elämälleen. Ongelmaksi valintavaihe eli moratorio voi muodostua kestäessään liian pitkään. Moratoriovaihe voi johtaa valintoihin ja sitoumuksiin, mutta myös ajelehtimiseen (Marttinen 2017, 24.) Se, johtaako moratorio sitoumuksiin vai hajautumiseen, riippuu tekemisen asteesta ja tavoitteista. Luyckx ym. toteavat, että moratoriovaiheessa olevat pohtivat eri vaihtoehtoja sillä hetkellä, mutta hajautuneen identiteetin vaiheessa olevat eivät tutki eri vaihtoehtoja, tai vaihtoehtojen tutkiminen ei ole systemaattista (Luyckx ym. 2011, 79–80). Moratoriovaihe, eli eri vaihtoehtojen kartoittaminen on identiteettiteorioiden mukaan olennainen osa ennen saavutettua identiteettiä, eli kaksoissykliteorian mukaan sitoutumisen syventymistä. Opiskelijoiden epävarmuus valitsemastaan alasta, opiskelualan vaihtohalut tai jopa koettu valinnan pakko ja siitä koitua ahdistus saattaisivat heijastella pitkittynyttä moratoriovaihetta yhteiskunnassamme. Voi olla, että moratoriovaihe pitkittyy ja selkiytymättömiä elämänsuuntia on yksinkertaisesti siksi, että vaihtoehtoja on niin paljon tarjolla.

Refleктоiva, hedelmällinen tapa pohtia eri vaihtoehtoja on identiteettikehityksen kannalta hyödyllistä, mutta ruminoiva, murehtiva tapa suhtautua eri vaihtoehtoihin ja valintoihin pääsemättä eteenpäin on haitallista. Ruminoivaa moratoriota leimaa valintojen katuminen ja kyseenalaistaminen (Luyckx ym. 2011, 77–78). Identiteettikehityksen kaksoissyklimallassa esitetään, että henkilön huomio kääntyy valinnan jälkeen ikään kuin sisäänpäin, ja hän alkaa pohtia tekemäänsä valintaa hakemalla siitä lisää tietoa ja tutkimalla sitä suhteessa itseensä (Luyckx ym. 2011, 82). Tehtyyn valintaan syventyminen

edelleen voi vahvistaa tai heikentää sitoutumista, riippuen siitä millaisia huomioita nuori tekee syventyessään tarkemmin valintaansa.

Jos henkilön luottamus valintaansa ja samalla identiteetti ei ala syventyä hänen tekemänsä valinnan jälkeen, valinta ei enää tunnukaan hyvältä. Alkaa uusi eri vaihtoehtojen kartoittamisen sykli. Joskus uusi sykli johtaa parempaan lopputulokseen, mutta joskus henkilö voi jumiutua pallottelemaan eri vaihtoehtojen välillä osaamatta valita tai syventyä valintaansa, jolloin sitoutuminen siihen jää vaillinaiseksi. Tällöin etsintävaihe pitenee, koska henkilö ei epäilynsä vuoksi pysty sitoutumaan ja jatkamaan eteenpäin tekemiensä valintojen pohjalta. Sitoutumattomuuden ja päättämättömyyden taustalla voi olla persoonallisuuteen liittyviä tekijöitä, kuten pessimismiiä, ahdistusta ja itsearvostuksen puutetta, jotka hankaloittavat työidentiteetin kehittymistä (Saka ja Gati 2008, 408).

Valinnanvaikeuksien tai sitoutumattomuuden taustalla voi piillä myös ajatus, että jossain on vielä parempi vaihtoehto odottamassa. Uravalintoihin liittyviä päätöksentekotyylejä tutkineet Paivandy ym. (2008, 474–488) toteavat, että maksimoiva eli parhaan vaihtoehdon metsästäminen sekä ruminoiva eli murehtiva ajattelutapa ovat yhteydessä liialliseen perfektionismiin, depressioniin sekä vaikeuksiin uravalinnoissa. Päätöksen ja valintojen halutaan olevan kaikilta osin parhaita mahdollisia, mutta ei osata valita mitään, koska mikään ei ole ”paras”.

Ruminoivien nuorten uravalintoja voivat ohjata myös odotukset muilta tulevasta arvostuksesta (Paivandy ym. 2008, 483). Ruminoivia ja haitallisia identiteettiprosesseja on yhä tärkeämpää tutkia, koska identiteetin kehittyminen vaikeutuu jatkuvasti, toteavat Luyckx ym. (2011, 89). Murehtiva tapa olla suhteessa omaan identiteettiin on yhteydessä depressioniin (Marttinen 2017, 57.)

Ruminointi, päättämättömyys ja valinnanvaikeudet voivat näkyä kaksoissyklimallin viitekehystä useampina valintojen, sitoutumisten, sitoutumisen heikkenemisen ja uusien vaihtoehtojen kartoittamisen prosesseina, joista aina palataan taaksepäin. Näiden vaiheiden läpikäyminen eli kokeilujen ja omien valintojen arviointi ovat edellytys vakiintuneelle identiteetille, mutta

oleellista on, että ne tukevat identiteetin kehittymistä hedelmällisellä ja uutta luovalla tavalla; ei niin, että uudelleenvalinnat koettaisiin pettymyksinä tai ovina sulkevinä.

3.2 Identiteetti on tarina itsestä

Tässä tutkimuksessa kaksoissyklimallin mukaisia vaiheita pyritään tavoittamaan haastatteleamalla neljää korkeakouluopiskelijaa. Kertoessaan itsestään ihminen antaa identiteetilleen sanallisen muodon. Syntyy tarina, jossa on aina mukana näkökulmia ja tulkintoja. Narratiivinen identiteetti on henkilön oma tulkinta ja kertomus siitä kuka on ja mihin on menossa. Narratiivinen identiteetti on sisäistetty ja elävä tarina itsestä, jonka henkilö rakentaa ymmärtääkseen elämänsä ja sen tarkoitusta (McAdams 2011, 99).

McAdamsin (2011, 112–113) mukaan narratiivinen identiteetti asettuikin aikaan ja kulttuuriin. Se linkittyy kulttuurissa sillä hetkellä vallitseviin moraalisiin narratiiveihin. Se on siis psykososiaalinen konstruktio, jossa ihmisen itse kertoma elämäntarina linkittyy kulttuuriin, jossa ihminen pyrkii kohti tavoitteitaan. Narratiivisen identiteetin käsite auttaa ymmärtämään Luyckxin ym. esittämän identiteettikehityksen kaksoissyklimallissa kuvattua prosessimaista luonnetta. Samalla narratiivisen identiteetin käsite solmii kulttuurisen ja yhteiskunnallisen ulottuvuuden tämän työn viitekehykseen. Tutkielman alussa viitattiin siihen, että nuori rakentaa identiteettiään yhteiskunnan asettamien vaatimusten ja samalla yhteiskunnan tarjoaminen mahdollisuuksien ja omien kykyjensä rajoissa. Haastateltujen kertomuksista ja tavoitteista rakentuu myös kuva yhteiskunnasta ja siihen sopeutumisesta omien valintojen kanssa.

Valinnat ovat keskeinen osa omaa identiteettiä ja sen rakentumista, ja sen kautta ne määrittävät tulevaisuutta. Narratiivinen identiteetti ja identiteettikehityksen kaksoissyklimalli lähestyvät identiteettikehitystä eri näkökulmista, mutta samalla nämä näkökulmat täydentävät toisiaan (Doeselaar ym. 2019, 818). Narratiivinen lähestymistapa suuntaa identiteettiin

elämäntarinan kautta, kun taas kaksoissyklisissä tutkitaan sitoutumista valintoihin. Aiemmin esitellyssä identiteettikehityksen kaksoissyklisissä esitetään, että identiteettiä kohti mennään valintojen, sitoutumisen, epäroinnin, uudelleenarvioinnin ja sitoutumisen syventymisen kautta. Tavoitteet, tulevaisuudenodotukset – joko negatiiviset tai positiiviset – linkittyvät tähän prosessiin nuoren rakentaessa omaa identiteettiään ja samalla tulevaisuuttaan. Tähän kaikkeen vaikuttaa ympäristö, jossa nuori elää, tekee valintojaan ja asettaa tavoitteita.

3.3 Identiteetti ja tulevaisuus

Oyserman ja James (2011, 117–145) pohtivat mahdollisten identiteettien käsitteellään suuntautumista tulevaisuuteen. Vaikka identiteetti on olemista jonakin ja sellaiseksi ymmärrettynä staattinen käsite, se ei ole pelkästään jotain, joka saavutetaan ja johon jäädytään, kuten myös Luyckx ym. toteavat identiteettikehityksen kaksoissyklisissä. Siksi identiteetin käsite suuntaa myös tulevaisuuteen. Oysermanin ja Jamesin (2011, 118) mukaan ihmiset ovat motivoituneita toimimaan tavalla, joka tuntuu sopivan heidän identiteettiinsä. Samalla he pyrkivät kohti sellaisia tulevaisuuksia, joita kohti he uskovat itsensä kaltaisten ihmisten voivan saavuttaa. Vastaavasti, he pyrkivät toiminnallaan välttämään toisenlaisia tulevaisuuksia. Oyserman ja James liittävätkin mahdollisen identiteetin käsitteeseen psykososiaalisen ja kulttuurisen ulottuvuuden; heidän mukaansa mahdolliset identiteetit ovat sosiaalisia kognitioita (Oyserman ja James 2011, 119–120). Se, mitä kohti ihminen pyrkii tulevaisuudessa ja mitä hän vastaavasti pyrkii välttämään, kertoo hänen nykytilanteestaan – omasta identiteetistään – omassa sosiaalisessa ja kulttuurisessa kontekstissaan. Suhde tulevaisuuden itseensä ohjaa toimintaa nykyhetkessä. Jos tulevaisuuden identiteetin koetaan olevan kytköksissä nykyiseen itseensä, tulevaisuuden itsensä koetaan olevan mahdollinen saavuttaa niillä ominaisuuksilla, joita nykyisellä itsellä on (Oyserman ja James 2011, 135). Tulevaisuus ja sinne sijoittuvat mahdolliset itset heijastavat nykyhetkeä ja

nykyhetken tavoitteellisuutta. Sitoutuminen valintaan alkaa heiketä, jos tulevaisuuden itse ei näytä sellaiselta, joksi kuvittelee valintansa kanssa päätyvänsä. Vastaavasti, jos valinnan jälkeen huomaa, että tämä taitaa johtaa sellaiseen tulevaisuuden itseen, jollainen toivoisi olevansa, sitoutuminen vahvistuu.

Edellä on tarkasteltu identiteetin kehittymistä vaiheittaisena prosessina. Prosessiin kuuluu etsintää, sitoutumista, sitoumuksien arviointia, sitoumuksiin syventymistä ja uudelleenarviointia. Prosessi voi olla luonteeltaan produktiivista eli hedelmällistä uusien vaihtoehtojen kartoittamista tai ruminoivaa, murehtivaa vaihtoehtojen hakemista. Identiteetin henkilökohtaisen luonteen vuoksi siihen liittyy narratiivisuus - oma elämäntarina - minkä vuoksi lähestyn tutkimuskysymystä haastatteleamalla neljää korkeakouluopiskelijaa. Identiteettiin liittyvät olennaisena osana tulevaisuudentavoitteet ja suhtautuminen niihin. Esimerkiksi itsensä kehittämiseen liittyvät henkilökohtaiset tavoitteet, tai murehtivat tavoitteet, voivat olla yhteydessä heikkoon elämäntyytyväisyyteen ja identiteetin epäröintiin (Marttinen 2017, 57.) Tulevaisuudessa näyttäytyvät pelot ja epävarmuudet, tai toisaalta tavoiteltavat odotukset piirtävät kuvan nykyhetkestä ja identiteetin kehitysprosesseista.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Pyrkimyksenä on selvittää, miten edellä esitetyt Luyckxin (ym.) identiteettikehityksen kaksoissyklin vaiheet ja ilmenevät haastateltujen kertomuksissa. Tutkimuksen tavoitteena on kuvailla neljän opiskelijan suhdetta omaan työidentiteettiinsä, valintoihinsa, tavoitteisiinsa ja tulevaisuuden itseen. Pohjalla on Luyckxin (ym.) identiteettikehityksen kaksoissykliteoria, jossa kuvattuja vaiheita pyrin löytämään ja kuvailemaan haastateltujen kertomuksista. Samalla tulen tarttuneeksi Elina Marttisen väitöskirjassaan (2017, 61) esittämään ajatukseen tutkia syvemmin henkilökohtaisiin tavoitteisiin ja identiteettikehitykseen liittyviä uudelleenharkinnan prosesseja.

4.2 Tutkimuksen lähestymistapa

Kysymyksessä on laadullinen tutkimus. Tutkimuksessa kerätään haastatteluaineisto, jonka perusteella pyritään selvittämään kuinka varhaisaikuisuuden ikävaihetta elävät 19–25 -vuotiaat opiskelijat kuvaavat uravalintojaan ja Luyckxin (ym.) kaksoissyklimallin mukaisia työidentiteetin kehitysvaiheita. Tutkimus on siis laadullinen tutkimus, jossa tavoitteena on uuden tiedon saaminen ymmärtämällä ja tulkitsemalla aineistoa (Tuomi ja Sarajärvi 2018). Lähestymistapa on hermeneuttis-fenomenologinen, eli siinä pyritään tutkimaan ihmisten kokemuksia ja tulkitsemaan niitä (Tuomi ja Sarajärvi 2018). Haastattelut ovat teemahaastatteluja, joissa valitut teemat perustuvat tutkimuksen viitekehitykseen eli tutkittavasta ilmiöstä jo tiedettyyn (Tuomi ja Sarajärvi 2018).

4.3 Tutkimusaineiston keruu ja aineiston käsittely

Aineisto on syntynyt litteroiduista haastatteluista vuoropuhelussa haastateltavan kanssa. Haastattelun teemoja ovat opiskeluvalinnat, opiskelijan

suhde tekemiinsä valintoihin sekä niiden kuviteltuihin seurauksiin tulevaisuudessa. Teemat pohjautuivat kaksoissyklimalliin. Haastattelut etenivät puolistrukturoituna; kaikkien kohdalla on pyritty käymään samat kysymykset läpi, mutta tilanteen niin tarjotessa on esitetty tarkentavia kysymyksiä tai haastateltavan vastauksen herättämiä lisäkysymyksiä. Kaikki haastattelukysymykset (liite 1) eivät koskeneet kaikkia haastateltavia. Yksi haastateltavista ei ollut käynyt läpi mitään uudelleenharkinnan prosesseja, joten uudelleenharkintavaiheiden pohdiskelu ei haastattelussa tullut esille.

Etsin haastateltavat lähipiiriini kuuluvien korkeakouluopiskelijoiden verkostoista. Pyysin kolmea lähipiiriini kuuluvaa opiskelijaa esittelemään tutkimustani tuttavilleen, mitä kautta löysin neljä alustavasti tutkimuksestani kiinnostunutta haastateltavaa ja sain heidän yhteystietonsa. Otin haastateltaviin yhteyttä sähköpostilla ja esittelin tutkimusaiheeni tarkemmin. Samassa yhteydessä he saivat tutkimustiedotteen (liite 2) sekä tietosuojalomakkeen. Kaikki tutkimukseen pyydyt suostuivat haastatteluun. Haastattelu toteutettiin puhelimitse, ja puhelinkeskustelusta otettiin tallenne haastateltavan luvalla. Tallenteista tehtiin haastattelulitteroinnit. Sekä tallenteita että haastattelulitterointeja säilytetään salasanalla suojatuissa tiedostoissa enintään tutkimustiedotteessa määritellyn ajan.

4.4 Tutkittavat

Haastateltavia oli neljä, kolme naista ja yksi mies. Yksi oli 22-vuotias, yksi 25-vuotias ja loput kaksi 23-vuotiaita. Kaikki opiskelivat suomalaisessa korkeakoulussa ja olivat käyneet peruskoulun ja lukion Suomessa. Kolme haastateltavaa opiskeli yliopistossa ja yksi ammattikorkeakoulussa. Hän oli vaihtanut yliopistosta ammattikorkeakouluun eri alalle kahden ja puolen vuoden yliopisto-opintojen jälkeen, ja pitänyt yhden väli vuoden ennen ensimmäisten opintojensa alkua. Yksi opiskelija oli aloittanut korkeakouluopinnot suoraan lukion jälkeen eikä ollut opiskellut eikä harkinnut muuta alaa. Yksi haastateltava oli suorittanut ammatillisen tutkinnon ennen yliopisto-opintojen alkua, ja hänen taustallaan oli kolme väli vuotta lukion

jälkeen. Hän opiskeli kahta tutkintoa aloitettuaan opintojen aikana uuden pääaineen opinnot toiselta alalta, mutta aikoi suorittaa ensimmäisenä aloitetuista opinnoista kandidaatintutkinnon loppuun. Yksi opiskelija oli ollut lukion jälkeen vuoden töissä, minkä jälkeen hän oli päässyt korkeakouluun. Hän oli ensimmäisen vuoden jälkeen vaihtanut pääaineesta toiseen, kuitenkin lähellä ensimmäistä pääainettaan olevaan pääaineeseen. Vuoden tätä pääainetta opiskeltuaan hän oli palannut alkuperäiseen pääaineeseensa takaisin, mutta opinto-oikeutensa toiseen pääaineeseen säilyttäen.

4.5 Aineiston analyysi

Sisällönanalyysi on Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan perusanalyysimenetelmä kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Haastattelut litteroitiin ja siitä erotettiin tutkimuskysymyksiin liittyvä aineisto. Analyysissä aineistosta pyrittiin teorialähtöisesti etsimään kaksoissyklimalllissa kuvattuja vaiheita ja prosesseja, sekä pyrittiin kuvaamaan, miten ne ilmenevät haastateltujen kertomuksissa.

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

5.1 Vaihtoehdot - uhkia vai mahdollisuuksia

Luyckxin (ym.) kaksoissyklimalli lähtee liikkeelle vaihtoehtojen kartoittamisesta ympäriltä. Nuori pohtii omia kiinnostuksen kohteitaan ja sitä, miten hän voisi niitä omien taitojensa ja yhteiskunnan vaatimusten asettamissa rajoissa toteuttaa. Pohdinnoista nousevat esille alavaihtoehdot, jotka lopulta realisoituvat tiettyyn järjestykseen yhteishakujen valintalomakkeisiin. Vaihtoehtojen kartoittamisvaiheen kaikki haastateltavat liittivät lähinnä lukio-opintoihin. Toisaalta yhdellä opiskelijalla oli ollut kolme välivuotta ja niiden aikana opiskeltu ammatillinen tutkinto ennen nykyisiä opintoja, ja hän oli jatkanut pohdintojaan näiden kolmen välivuoden aikana. Kaikilla haastateltavilla tulevat opiskelualat olivat olleet mukana pohdinnoissa jo lukiossa. Haastateltavien kohdalla oli eroja siinä, kuinka näihin pohdinnassa mukana oleviin vaihtoehtoihin suhtauduttiin.

Kaksi haastateltavaa erosivat muista siinä, että he suhtautuivat kiinnostukseensa ja siitä esille nousseisiin vaihtoehtoihin positiivisemmin. Yksi haastateltavista ei kuvannut lainkaan vaihtoehtojen kartoittamiseen liittyviä ristiriitoja, ja toinenkin ilmaisi olleensa selkeästi kiinnostuneempi ensimmäisestä vaihtoehdostaan, vaikkakin kuvasi lopullisen valintansa olleen ”lähinnä kolikonheittoa”. Aloina toisiaan melko lähellä olleet valintavaihtoehdot tuntuivat nousseen esille melko kivuttoman kuuloisesti, kuten yhdellä haastateltavalla:

Oli se aika selvää jo heti lukion alussa että mä haluan..opiskelemaan biologiaa..ja niinku tutkijaksi.

Katto niitä muita vaihtoehtoja nii sitte se selkeni että hakkee biologialle.

Tietoa opiskelualoista ja niiden tuomista työvaihtoehtoista oli lukioaikana saatu esimerkiksi abipäiviltä, yhteishaun opintoalaluettelosta ja ystäviltä. Niillä haastateltavilla, jotka eivät kertoneet hankkineensa kovin paljoa tietoa eri lähteistä ennen valintaansa, valinnan tekeminen vaikutti helpommalta. Toisaalta

voi olla, etteivät he hakeneet paljoa tietoa juuri siksi, että he olivat niin selkeästi kiinnostuneita valitsemastaan alasta jo lukiossa. Ne haastateltavat, jotka kuvasivat opiskeluvalintojen puntarointia hieman helpompana prosessina kuin muut kaksi, kuvasivat sitä samalla myös melko suppeana prosessina. He myös kuvasivat sen tiedon, jota he olivat saaneet, vahvistaneen päätöstään.

Mm...emmä kyl...en kauheesti hakenu lukios tietoo

Mä vaan tiesin niinku...silleen pintapohjaisesti et missä sitä voi opiskella...ja...sit mä vaan hain mut en, en kyl kauheesti ottanu selvää mistään (naurahtaa) et ihan sen perusteella vaan...että mä tykkäsin bilsasta niin mä hain sinne missä opiskellaan bilsaa, et en katonu mitään että mihin tuolla ja tuolla koulussa voi erikoistua mä vaan hain (naurahtaa)

Kaksi muuta haastateltavaa suhtautuivat lukioaikana esillä olleisiin vaihtoehtoihin epäilevämmiin. Heillä molemmilla lukioaikainen epäröinti johti hieman jyrkempiin suunnanmuutoksiin opinnoissa myöhemmin, mutta huomattavaa on, että heillä molemmilla jälkimmäinen opiskeluvalinta oli ollut vaihtoehtona esillä jo lukioaikoina. Päätyminen sopivampaan opiskeluvalintaan vain kesti heillä pitempään kuin kahdella muulla. He kokivat, että eivät oikein lukiossa tienneet mikä kiinnostaa tarpeeksi, mikä voi tuntua myös ahdistavalta, kuten tämä haastateltava kuvaa:

No oli se turhauttavaa tai jotenkin tuntu että on kauheet paineet että pitäis löytää, niinku, se oma juttu sitte silleen heti, ja sitte..jotenki..ku oli aika nuori ja silleen, et ei oikeen tienny mitä niinku haluais ja..

Kolme välivuotta pitänyt haastateltava kuvasi hakeneensa paljonkin tietoa hyvinkin erilaisilta aloilta, ja tiedonhaku jatkuu edelleen eräänlaisena jatkuvana vaihtoehtojen hakemisena taustalla, vaikka opiskeluvalintoja on jo tehty ja niihin on sitouduttu.

Mm..joo no sanoisin että siitä on kuitenkin useampi vuos..mut mä oon nyt muuttunu opintojen aikana paljo et mä oon ehkä vähän..mä en tuu korkeakoulutetusta perheestä, et mulla oli myös..vähän epäselvä niinku et mä..oli niinku paljon mielikuviin perustunu se että mitä on opiskella jotakin ainetta että mä niinkun jonkin verran luin netistä...silleen yliopistojen niinkun omilta sivuilta se et pääasiallisesti just vaikka kysyin kavereilta tai sitä mä katoin jotakin niinkun Youtube-videoita katoin vaikka...mä mietin vaikka lääkistä..niinku pitkään ja viime keväänäki et se on niinku aina ollu semmonen..pieni semmonen et lähtisinksmä sille tielle niin mä..katoin paljon vaikka just...että millaista on opiskella jossakin

Liika tiedonhaku voi toimia myös itseään vastaan, koska monista vaihtoehtoista voi olla vaikea valita. Tiedonhaku tuo väistämättä esille yksityiskohtaista, sekä

positiivista että negatiivista tietoa, jonka merkittävyyttä itsensä kannalta voi olla vaikea arvioida. Kaikkien vaihtoehtojen negatiivisten ja positiivisten puolien analysoiminen voi käydä vaikeaksi varsinkin, jos analyysin joutuu tekemään mielikuvien varassa kokeilematta alaa käytännössä. Myös lähiympäristön kannustaminen voi vaikuttaa nuoren valintoihin. Kaikki ottivat jollain tavalla esille lähipiirinsä vaikutuksen valintavaiheessa. Valintavaihettaan hieman positiivisemmin kuvanneet haastateltavat kokivat lähipiirin vaikutuksen kannustavana tai pikemminkin neutraalina. Yksi haastateltava kuvasi, että lähipiiriltä ei ole koskaan tullut kauheasti mitään neuvoja, ja jos hän on kertonut olevansa kiinnostunut jostain asiasta, on vain todettu, että se on hienoa.

Kaksi muutakin haastateltavaa kyllä kokivat, että heitä oli kannustettu. He kuitenkin kokivat lähipiirin vaikutuksen ristiriitaisena - toisaalta kannustavana, mutta toisaalta hieman negatiivisena. Yksi haastateltava kuvasi vastustaneensa lukiossa vaihtoehtona esillä ollutta kieltenopiskelua, vaikka hän kertoi olleensa aina kiinnostunut kielistä. Hän koki, ettei lähipiirin olisi kannattanut kannustaa niin kovasti kieliopintojen pariin. Myöhemmin hän kuitenkin päätyi lopulta opiskelemaan kieltä kauppatieteen opintojensa ohella. Kannustaminen voi toimia siis myös itseään vastaan. Ulkopuolelta tulevien ideoiden vastustaminen saattaa myös suojata identiteetin kehitystä ja estää suoraan ajautumasta identiteettiin. Onhan moratorio eli omaehtoinen aktiivinen kokeiluvaihe edellytys saavutetulle, vahvalle identiteetille. Toisaalta vahvistuva, vakiintumaan pyrkivä identiteetti sallii myös ulkopuolelta tulevat ideat eikä hylkää niitä automaattisesti vain vastustamisen vuoksi.

Suhde tulevaisuuteen ja tavoitteisiin näyttäytyy haastateltavien kertomuksissa vaihtoehtojen valikointivaiheesta hieman eri tavoilla. Konkreettisia tulevaisuudensuunnitelmia ei tullut esille kenenkään haastateltavan kertomuksissa, kun he pohtivat ensimmäisiä valintavaihtoehtojaan. Lähinnä kiinnostus tai sen puute auttoivat valikoimaan ja karsimaan vaihtoehtoja. Useamman välivuoden pitänyt, lopulta kauppatieteen opintoihin päätyneet haastateltavat pohtivat paljon ristiriitoja oman kiinnostuksensa ja valintavaihtoehtojensa välillä. Hän kuvasi, kuinka toisaalta halusi tehdä jotain

”suurta ja hienoa”, jollaisina kauppatieteen opinnot hänelle näyttäytyivät, mutta toisaalta hän jo lukiossa koki, etteivät kauppatieteen opinnot kiinnostaneet häntä:

Mm..et..mä..tai et miten mä niinkun loppujen lopuks päädyin kauppiikseen ittekin olen miettinyt sitä koska mä vielä lukiossa mä kävin..meill oli joku infotilaisuus kauppiiksesta ja muistan et mä niinku katoin niitä ihmisiä joita siellä infotilaisuudessa oli ja mä olin edelleenki olen kiinnostunu taiteesta ja kulttuurista ja kun mä katoin niitä ihmisiä..ne näytti niin geneerisiltä tai jotenkin semmosilta kauppiistyypeiltä et mä katoin etten ikinä ikinä halua kauppiikseen

..et ne kuulosti huvittavilta ne asiat

Haastateltavan kohdalla valintavaihtoehtoja ja niihin suhtautumista ohjasi voimakkaasti sekä tavoiteltava tulevaisuus, mutta myös vältettävä tulevaisuus. Hän kuvasi tavoitelleensa hyvää asemaa opintojensa avulla, minkä vuoksi kauppatieteen opinnot olivat niin vahvasti mukana yhtenä vaihtoehtona, vaikka hän ajatteli ettei ”ikinä halua kauppiikseen”. Toisaalta hän suhtautui myös toiseen vaihtoehtoonsa eli kieltenopiskeluun kielteisesti, koska hän koki, että kieltenopiskelu johtaa hänen kannaltaan vältettävään tulevaisuuteen, eli ei-arvostettuun ammattiin. Hyvään asemaan liittyviä tavoitteita voisi verrata Marttisen (2017, 58) huomioon, jonka mukaan kohtuullisen selkiintymättömässä identiteettivaiheessa olevilla nuorilla olisi muita enemmän varallisuuteen ja materiaan liittyviä tavoitteita.

Nii, sitte..sit mä ehkä vähän mulloli semmonen (ei saa saa puheesta selvää) et mä en haluu et se ei ollu mulle mun silmissä kauheen niinkun... siisti ammatti

Tai silleen mä arvostin sitä mut mä..mulloli jotenkin et mä koin et mä haluun tehdä jotain..jotain suurta ja hienoa

Haastateltava myös itse liitti nämä pohdinnat siihen vaiheeseen, jolloin hän tunnisti olleensa epävarmempi valinnoistaan kuin mitä hän haastatteluhetkellä oli.

Suhde niin sanotun ”oman jutun” löytämiseen oli haastateltavilla hieman erilainen. Ne kaksi, jotka olivat kokeneet valintavaiheen hieman ahdistavampana, korostivat ”oman jutun”, tai kutsumuksen löytämisen tärkeyttä. Toisaalta kahden muun kohdalla vaihtoehtojen valikointi piirtyi esiin pragmaattisempana, eikä siihen liittynyt niin syvällistä analysointia ”oman

jutun” löytämisestä. Toisaalta heillä oli selvä kiinnostus alaansa, mutta he kuvasivat suhtautumistaan valintaansa vähemmän tunnepitoisesti kuin kaksi muuta. Liian tunnepitoinen (joko tavoiteltava tai vältettävä) kuva tulevaisuuden itsestä voikin muodostua esteeksi tehdä päätöksiä nykyhetkessä. Toisaalta kova pyrkimys löytää oma kutsumus, ja sen etsimiseen liittyvät monenlaiset tunteet voivat kertoa siitä, että nuori tunnistaa itsessään selkiytymätöntä identiteettiä ja pyrkii siitä pois.

5.2 Ensimmäinen sitoumus, ensimmäinen askel

Kaikkien haastateltavien kuvauksissa hahmottuu edelleen kaksoissyklimallin mukaisia sitoutumisen prosesseja vaihtoehtojen kartoittamisvaiheen jälkeen. Yhden haastateltavan ensimmäinen sitoumus, eli ensimmäinen opiskeluvalinta heti lukion jälkeen, oli opintojen alettua syventynyt ja vahvistunut hänen saadessaan lisää käytännön kokemusta valitsemastaan alasta. Muut haastateltavat kuvasivat sitoutumisen heikkenemisen, uusien vaihtoehtojen kartoittamisen ja uusien sitoumuksien sekä niiden vahvistumisen tai heikkenemisen prosesseja.

Kuvaan seuraavassa sitoumuksia sitä kautta, miten haastateltavat perustelevat opiskeluvalintaansa, eli mikä sai heidät lopulta tekemään sitoumuksen. Päätös jatko-opinnoista, tai ainakin jostain, jota alkaa tehdä lukion jälkeen on sitoumus, joka syntyy tavalla tai toisella lukio-opintojen aikana tai niiden jälkeen. Haastatelluilla nousee esiin kolmenlaisia kuvauksia sitoutumisesta johonkin heti lukion jälkeen; kiinnostus, elämänvaiheeseen liittyvä pakko, sekä sitoutuminen johonkin sen vuoksi, että voisi välttää sitoutumisen johonkin muuhun. Jos valintaa ohjaa kiinnostus, on sitoumus luonnollisesti helpompi tehdä, ja se tehdään tavoiteltavasta tulevaisuudenkuvasta käsin. Kaksi haastateltavaa teki sitoumuksen sen perusteella, mikä heitä kiinnosti eniten. Toinen heistä oli aloittanut korkeakouluopinnot heti lukion jälkeen haluamallaan alalla.

Sitoutuminen lukion jälkeen on myös tietynlainen velvollisuus, jota koetaan iän tai kaveripiirin esimerkin vuoksi, eli jonnekin on ”pakko” mennä, ja lähdetään vain kokeilemaan jotain alaa:

..ja sit mä ajattelin että se vois niinku olla hyvä, mut sitte...emmä oikeesti tienny niinku yhtään mitä se sit oikeesti on se työ...niin ei sitten ollutkaan se mun juttu. Niin. Se oli ehkä semmonen että mä en ikinä oikeen tienny, että mikä mua kiinnostaa, niinku, se oli sehkä semmonen kiinnostavin eikä ollut kutsumusammatti vaan lähdin niinku kokeilemaan sitä.

..ja sitte jotku mun kaverit oli jo päässy kouluun, ehkä siitä tuli joku semmonen sosiaalinen paine (naurahtaa) tai jotain että..

..et nyt mäki haluan kouluun ja mä haluan itsenäistyä mä halusin muuttaa johonkin muualle pois kotoa

Sitoutumus voidaan myös joutua tekemään vältettävästä tulevaisuudenkuvasta käsin. Esimerkiksi jos nuori ajattelee, että hänen kiinnostuksensa johtaisi epävarmaan työllistymiseen, hän voi päätyä valitsemaan alan, jossa kuviteltu tulevaisuus olisi turvatumpi, etenkin jos taloudellinen turva tai hyvä asema ovat hänelle tärkeitä.

Sitoutuminen johonkin voi olla myös jonkun muun, vielä syvemmän sitoutumisen välttämistä. Kolme välivuotta pitänyt opiskelija oli suorittanut lyhyen ammatillisen tutkinnon lukio-opintojen jälkeen, mutta hän ei kuvaa mikä johti tähän aivan ensimmäiseen sitoumukseen, eli ammatillisiin opintoihin. Ammatillisiin opintoihin liittyvä työura ei lukiossakaan ollut hänelle koskaan lopullisena uravaihtoehtona.

Et se oli vähän toinen juttu..et mua kyl...se oli tietysti ihanaa ja mua kiinnosti paljon mut mä.. huomasin mulla itseasiassa niinku vuosikurssilaiset mun kaverit ne oli tosi... se oli tietysti ihana tutkinto mut..tykkään sitä tehdä niinku vapaa-ajalla mut sitten mä nopeesti tajusin et niinkun..mä kaipasin sitä niinku älyllistä haastetta

Mitä korkeakoulutuksessa tulis ja mulla niinkun kurssikaverit sano sitä samaa että (ei saa selvää puheesta) hae vaan yliopistoon et sun pitää mennä yliopistoon.

Haastateltava päätyi lopulta kauppatieteen opintoihin, koska piti niitä sopivan yleisluontoisina ja ajatteli tutkinnon olevan monipuolinen ja mahdollistavan monipuolisen työuran ja arvostetun aseman työmarkkinoilla. Hän perusteli valintaansa sillä, että ajatteli kauppatieteen opintojen voivan johtaa myös muihin kuin ”tyypilliseen kauppistyöhön”, kuten esimerkiksi järjestötyön kaltaisiin

tehtäviin. Hän oli myös hakenut paljon tietoa kauppatieteellisen tutkinnon tarjoamista työmahdollisuuksista ja todennut niiden olevan myös osittain kiinnostavia. Hän kuvaakin mielikuvansa kauppatieteen opiskelijoista olleen hyvin mustavalkoinen. Kun hän huomasi tämän, hän alkoi nähdä mahdollisuuksia kauppatieteessä, ja päätti tietoisesti jättää negatiiviset huomionsa taka-alalle.

et sillon kun mä hain niin mä olin vähän semmonen että joo nyt mä vaan meen sinne kauppikseen, mutta...mä en...musta ei ainakaan tuu semmosta tyypillistä kauppistyyppiä

Valitsemalla ensin ammatillisen tutkinnon, ja sen jälkeen yleisluontoisen alan kuten kauppatieteet, haastateltava voi pitää vielä vaihtoehtoja auki, ja välttää sitoutumasta johonkin, vielä enemmän ei-toivottuun tulevaisuudenkuvaan, johon kieltenopiskelu voisi johtaa.

..oli vähän semmonen mielikuva siitä että kauppatieteet on jotenkin enemmän semmonen generalistinen..generalistinen sivistävä tutkinto et jos mä opiskelisin kieliä niin sit musta tulis vaan suoralla putkella kieltenopettaja tai kääntäjä ja mulla ei oo mitään vaihtoehtoja ja sitten mun pitää sitoutua siihen.

Haastateltava kuvasi tavoitelleensa kauppatieteen opinnoilla "statusta", eli opinnoilla voisi päästä tavoiteltavaan tulevaisuudenkuvaan, johon liittyi hyvä asema, ja samalla välttää ei-tavoiteltava tulevaisuudenkuva kieltenopettajana, johon ei liittynyt arvostusta. Haastateltava perusteli sitoutumisensa sillä, että hänen mielikuvansa kauppatieteistä oli mustavalkoinen ja että hänellä olisi myös mahdollisuus välttyä hänen mielestään tyypillisiltä kauppatieteen töiltä.

5.3 Tätä taidan jatkaa

Sitoutumisen eli opiskeluvalinnan ja opintojen aloittamisen jälkeen on mahdollista arvioida valintaa käytännössä, eli syventyä siihen sitä tutkimalla. Tämä voi kaksoissykliteorian mukaan johtaa joko sitoutumisen vahvistumiseen tai sen heikkenemiseen ja uuteen sykliin. Yhden haastateltavan kohdalla sitoutuminen opiskeluvalintaan syveni opintojen alettua. Hän oli ensimmäisten kurssien ja ensimmäisen kesätyön perusteella todennut, mikä häntä alan sisällä kiinnostaa ja mikä ei niin kiinnosta. Hänen alkuperäinen kiinnostuksensa

eläinten tutkijana oli alaan syventymisen kautta vahvistunut. Häntä vähemmän kiinnostaneet asiat alan sisällä eivät heikentäneet hänen kiinnostustaan koko alaan, vaan auttoivat kirkastamaan hänen ammatillista suuntaansa, ja tukivat hänen tavoitettaan siitä, mitä hän haluaisi tehdä tulevaisuudessa.

Siitä, siis se (ensimmäinen kesätyö) oli...tai tuli sellainen että se...on, mukavaa

Mut sitte...myös...sillä lailla ku...se niinku tuolla se...kasveihin painottuvaa tutkimusta niin

Siinä niinku sitte...vahveni se käsitys että mie haluan niinku...tutkia elläimiä enkä kasveja

5.4 Ei tämä ollutkaan sitä, mitä haluan. Mikä sitten olisi?

Kolme haastateltua kuvasivat sitoutumista eli ensimmäistä opiskeluvalintaa seuranneita sitoutumisen heikkenemisen prosesseja sen jälkeen, kun opinnot olivat alkaneet ja sitoumista oli käytännössä voitu arvioida. Ne johtivat kunkin kolmen haastateltavan kohdalla hieman erilaisiin uusien vaihtoehtojen kartoittamiseen, uusien sitoumuksien, niiden tutkimisen ja arvioinnin sekä sitoumuksien vahvistumisen ja heikkenemisen prosesseihin. Voidaan siis sanoa, että haastateltavista kolme kävivät tai olivat käymässä läpi useampia identiteettikehityksen kaksoissyklimallin prosesseja peräjälkeen. Kahdella haastateltavalla, joilla sitoutuminen heikkeni, oli ollut epäilyksiä valintansa suhteen jo lukiossa.

Sitoutuminen ensimmäiseen opiskeluvalintaan alkoi heiketä heidän tekemistään huomioista, arvioista ja johtopäätöksistä opintojen tulevien sisältöjen ja tulevan työelämän suhteen. Vältettävä tai tavoiteltava tulevaisuus olivat mukana tässä arviointiprosessissa. Huomioita verrattiin niihin. Opintosisältöjen perusteella haastateltaville syntyi tarkempi mielikuva alasta ja tulevista työtehtävistä, jolloin epäilykset alkoivat kasvaa. Havaintojen perusteella alettiin nähdä sellaisia tulevaisuudenkuvia, joihin ei haluttu joutua, kuten opintojen muuttumista entistä epäkiinnostavimmiksi, epävarmaa työllistymistä, tai työtehtäviä, jotka eivät vastanneetkaan kuvaa siitä, millaista työtä haluaisi tehdä tulevaisuudessa. Opintojen ei myöskään nähty vastaavan ”omaa juttua” tai kutsumusta.

No kyl mä aika nopeesti tajusin et se ei ole ehkä ihan mun juttu että ku...ei mulla ehkä missään vaiheessa oikeen napannu eikä kiinnostanu hirveesti

Yksi haastateltavista sitoutui opintoihin, koska ajatteli sitoutumisesta huolimatta voivansa tulevaisuudessa välttää tyypilliset työt, joita alalla tehdään. Aloitettuaan opinnot hän kuitenkin tutustui tarkemmin siihen, mitä opinnot ja tuleva työelämä voisivat tuoda tullessaan.

Mut...sitten mä nopeesti huomasin että eihän se...et kauppatieteet ei oo mikään semmonen aa...generalistinen tutkinto vaan se on niinkun...silleen...et siillon monia semmosia niinkun kaikissa korkeakoulututkinnoissa on joitain semmosia asioita joita voidaan joista on yleisesti hyötyä kenelle tahansa tietää...et...mä oon niinkun nauttinu niistä opinnoista mut...mä niinkun huomasin sen et mä niinku opiskelin käytännössä vaan kieliä siellä ja tajusin et mulla ei oikeesti mä en haluu erikoistua siihen...

Haastateltavan sitoutuminen ei heikentynyt pelkästään mielikuvien takia. Hän syventyi alaan sitoutumisen jälkeen, eli kaksoissyklimallin mukaisesti haki ja sai lisää tietoa sitoumuksestaan. Sitoutuminen alkoi heiketä hänen tekemänsä aktiivisen työn eli alaan tutustumisen seurauksena. Haastateltava kuvaa ristiriitaa, joka hänelle näyttäytyi opintojen alettua, kun hän huomasi sitoutuneensakin johonkin, joka saattaisi kuitenkin johtaa ”tyypillisiin kauppistöihin”. Toisaalta hän aktiivisesti koetti kiinnittää huomiotaan kiinnostaviin asioihin, joita hän voisi tehdä kauppatieteen tutkinnolla. Hän siis epäilyistään huolimatta yritti aktiivisesti syventää sitoutumistaan ja löytää kauppatieteen opinnoista mahdollisuuksia.

Mmm...no...jonkin verran...mä hetken aikaa silloin kun olin kauppiksessa niin mä hetken aikaa yritin jotenkin saada itteni semmoseen (ei saa puheesta selvää) että nyt mä teen tätä...niin, silloin mä kävin muutamissa tälläsissä, just jossain opiskelija, ainejärjestö niinku tapahtumissa.

joissa vaikka oli jo työelämässä olevia, monesti noit [yliopiston nimi] alumneja ja sitten niinku...sitä kautta niinku kuvaa niitten työelämästä ne kerto juttuja mitkä on hyvin hyödyllisiä koska ne oikeesti oli...ne anto mulle paljon paremman kuvan siitä

siitä mitä vaikka rahoitusosalalla työn tekeminen on

Että niinku...jos kävi kattoo jotain semmosia isoja konsulttifirmoja niitten sivuja ja niinku pohdiskelin katoin niitä työtehtäviä ja mietin että kuulostaakstää yhtään multa missä mä haluaisin tehdä töitä

Haastateltavalle kauppatieteen opinnot tarkoittivat myös mahdollisuuksia, minkä vuoksi hän sitoutumisen heikkenemisestä huolimatta päätti suorittaa niistä kandidaatintutkinnon. Hän näki tutkinnon suorittamisen järkevänä sekä

taloudellisten seikkojen, työllistymisen että hakukelpoisuuden kannalta muihin, ehkä tulevaisuudessa ilmaantuviin maisteriohjelmiin. Hän totesi, että sitoutumisen heikkenemisestä huolimatta hänellä ei ollut hyviä perusteita jättää tutkintoa kesken. Hän halusi tuntea ylpeyttä tutkinnon tekemisestä ja signaloida hyvää työllistettävyyttä. Alaan tutustuminen syvällisemmin on tuonut esille toisaalta hyviäkin puolia kauppatieteen opinnoista, kun tietämys alasta on kasvanut. Samalla se on ehkä tietyllä tavalla pitkittänyt hänen pohdintojaan, koska opintojen jatkamisella on sekä hyviä että huonoja puolia. Sitoutumisen arviointi analysoimalla tehdyn valinnan hyviä ja huonoja puolia voi kuitenkin pitkittää moratoriota ja mahdollisesti luoda siihen myös ruminoivampaa sävyä, ja aina paremman vaihtoehdon etsimistä.

5.5 Uusille poluille – enemmän pelissä

Sitoumuksen arviointi ja sitä seurannut epäröinti sysäsi kolme haastateltavaa uusien vaihtoehtojen kartoittamisen kehälle. Opintojen jo alettua uusien vaihtoehtojen hakemista määrittelivät lukioaikaisia pohdintoja vieläkin enemmän ajatukset tulevista työtehtävistä nykyisen opiskeluvalinnan kanssa. Mukaan alkoi tulla konkreettisempia pohdintoja omasta suhteesta tuleviin mahdollisiin työtehtäviin, eli omaan mahdolliseen tulevaisuuden itseän työssä ja opinnoissa. Mietittiin, kiinnostaako se tarpeeksi, ja jaksaa työssä tai opinnoissa niiden jatkuessa nykyisen kaltaisina. Omakohtaisten huomioiden myötä alasta haastateltaville alkoi tulla myös konkreettisempia ajatuksia ja tunteita, jotka pakottivat toimimaan uuden suunnan etsimiseksi.

Kun uutta suuntaa alettiin miettiä, huomattavaa on, että kenelläkään haastateltavalla ei noussut esiin täysin uusia vaihtoehtoja, joita he eivät olisi pohtineet jo lukiossa. Uusien vaihtoehtojen kartoittamisvaihe sai heidät suuntautumaan sen toisen, jo lukiossa esillä olleen vaihtoehdon puoleen takaisin. Vaihtoehtojen välillä puntaroidessaan haastateltavat pohtivat kiinnostustaan, taipumuksiaan ja tulevan työn sisältöä. Tämän pohdinnan lisäksi lähipiirin kannustaminen ja läheiset ihmiset ja ystävät alalla auttoivat tekemään uusia sitoumuksia ja vahvistivat niitä.

Kaksi haastateltavaa kuvasivat, miten he olivat "kiduttaneet" itseään jatkaessaan ensimmäisen korkeakouluopintovalintansa kanssa. Uusi vaihtoehto toi vapautuksen entisestä ja auttoi suuntaamaan johonkin sellaiseen, joka olisi enemmän "oma juttu" tai "kutsumus". Irrottautuminen ensimmäisestä opiskeluvalinnasta sen huonoja puolia korostamalla, ja vastaavasti suuntautuminen uuteen opiskeluvalintaan sen sopivuutta ja kiehtovuutta alleviivaamalla toimivat ehkä myös oikeutuksena suunnanmuutokseen, joka opiskelualan vaihto kuitenkin aina on. Vältettävän tulevaisuudenkuvan korostuminen auttoi osaltaan irtaantumaan epäsopivasta valinnasta.

Kutsumuksen merkitystä pohti myös kättilöopinnot myöhemmin aloittanut haastateltava, joka ei kertonut missään vaiheessa olleensa kiinnostunut yliopisto-opinnoistaan. Hän kuvasi, kuinka yhtäkkiä muisti toisen lukioaikaisen hakuvaihtoehtonsa, kättilöopinnot, kun oli alkanut selaila uudelleen aloja.

Aloin sitä jotenki siinä niinku pohdiskelemaan ja sitten se vaan vahvistu koko ajan

Se tunne että tää ois niinku se..mun juttu

Aloitettuaan yliopisto-opinnot hän ei ollut päässyt kättilöopintoihin enää ensiyrittämällä, vaan joutui hakemaan sinne kaksi kertaa. Toisella yrittämällä onnistuminen tuntui entistäkin vapauttavammalta. Tunnepitoinen pohdiskelu ja kutsumuksen korostaminen auttoivat tekemään päätöksen ja irtioton, sekä suuntautumaan tulevaan uraan. Tämän opiskelijan tilanne erosi muista opiskelijoista siinä, että hänen alanvaihtonsa oli kokonaisvaltaisempi.

No se että mä halusin sitä niin paljon tai et mä tiesin että mun on pakko niinku...niinku itseni takia jotenki päästä että mä olin niin varma et tää on se...niinku mitä mä haluan ja se mun juttu.

Ystävien kannustaminen oli tukenut hänen pohdintojaan ja vahvistanut hänen päätöstään.

Joo, ja sit mun ystävät oli kaikki sitä mieltä et (naurahtaa) se vois olla niinku hyvä mulle ja jotenki se silleen ehkä vahvisti (naurahtaa) sitä että tuli niinku muualtakin sitä kommenttia että se vois olla mun juttu ja et ihmiset vois kuvitella mut siinä ammatissa ja näin...

Uusia sitoumuksia tehdessään haastateltavat kertoivat pohtineensa myös turvallisuutta, järkevyyttä ja taloudellisia seikkoja. Uusien sitoumusten tekemistä helpottivat myös mahdollisuus jatkaa vielä edellisiä opintoja, mahdollisuus jäädä samaan yliopistoon tai kaupunkiin sekä hakemisen helppous. Se, että hakemisella ei menetä mitään, tai jos opinnot voi yhdistää meneillään olleisiin opintoihin, tai opinto-oikeus säilyy edelleen toisiinkin opintoihin, helpotti sitoumuksien tekemistä.

5.6 Luottamusta uuteen rakennetaan aktiivisesti

Yksi haastateltavista oli päättänyt ensimmäisen vuoden biologian opintojen jälkeen vaihtaa kemialle, mutta palasi biologian opintoihin takaisin. Tällä tavoin hän kävi biologian ja kemian välillä tekemänsä vaihdoksen ja biologiaan palaamisen myötä kaksoissyklin useampia sitoutumisen, heikkenemisen, valinnan ja vahvistumisen vaiheita läpi. Palattuaan biologian opintoihin hän tunsi helpotusta. Kemian opinnot toimivat hänelle myös vahvistuksena siitä, mikä häntä biologian opinnoissa kiinnostaa. Kokeilu vahvisti hänen työidentiteettiään ja luottamustaan alkuperäiseen opiskeluvalintaansa.

Myös kättilöopiskelijan sitoutuminen vahvistui opintojen aloittamisen jälkeen. Hänen mielenkiintonsa kasvoi ja sitoutuminen vahvistui alaan ja muihin opiskelijoihin tutustumisen myötä. Uudet ystävät, toisten opiskelukaverien innostuneisuus ja vertaistuki vahvistivat hänen sitoutumistaan ja luottamustaan. Uuden valinnan myötä hän oli pohtinut sosiaali- ja terveystieteiden raskautta, mutta se ei ole heikentänyt hänen sitoutumistaan. Hän pohti, että kaikki työ on omalla tavallaan raskasta. Samanlainen vire välittyi myös kokeilujen kautta takaisin biologian opiskelun pariin päätyneestä haastateltavasta. Hänen mielessään olevan tutkijan työn mahdollisista epävarmuuksista huolimatta hän luottaa siihen, että pärjää.

Yksi haastateltavista ei luopunut alkuperäisestä opiskeluvalinnastaan kokonaan, vaan otti sen rinnalle kieliopinnot, joiden kutsumukselle hän lopulta "antoi periksi" huolimatta mielessä väikkyneestä vältettävästä tulevaisuudesta kielenopettajana. Hän teki aktiivista työtä ja pohti, kuinka voisi yhdistää nämä

opinnot uudella tavalla, esimerkiksi kansainvälisissä työtehtävissä. Samalla kieltenopiskelu on hänelle mahdollisuus välttää kauppatieteen opintojen myötä piirtynyt kuva tulevaisuudesta, johon kuuluu paljon tietokoneen ääressä istumista, ”jakkupuvussa presentaatioiden pitämistä ja Excelin hakkaamista”, ja tuulisia toimitusjohtajan tehtäviä. Hän kuvaa kielen opiskelun aloittamisen vapauttavana.

Et...onkstää oikee niinku...et ahaa et oikeesti mun ei tarvitsekaan niinku pakottaa itteeni tekee näitä asioita

...samalla tavalla, kun niinku kaupiksessa mun on enemmän pitäny silleen niinku...jotenki hakee sitä motivaatiota nyt...mä tajusin että vitsi että...se oli enemmän se oli oikeesti niinku tunne oli semmonen että saanskmä oikeesti tehä tätä että onkstää näin..voinksmä vihdoinki oikeesti että mä saan opintopisteitä tästä että teen jotain näin kivaa mistä mä tykkään...

Niin...se oli mulle oikeen semmonen...niinkun...intohimojuttu...et mä...mä aattelin silleen että ei hitsi et mä oon oikeesti kituuttanu tuolla kaupiksessa ja pakottanu itteeni niinku...tekeen näitä iänikuisia markkinointiryhmiä ja vaikka ja mitä juttuja...”

Uskallus siirtyä kieltenopiskelun pariin avasi myös muunlaisia, konkreettisempia tavoiteltavia tulevaisuudenkuvia kuin pelkästään hyvän aseman tavoittelun, vaikka toisaalta hän edelleen jatkaa opintojensa pohtimista. Haastateltava kertoi haastattelun aikana huomanneensa, että on oikeastaan jo pitkään tehnyt kieltenopettajan identiteettiä vahvistavia toimia, tutustunut aiheeseen vapaa-ajallaan ja pohtinut aktiivisesti, kuinka voisi hyödyntää kauppatieteen parissa omaksumiaan taitoja opettajana. Toisaalta hän edelleen tuntee ristiriitaa ja epävarmuutta valitsemastaan suunnasta, vaikka hän kuvaa miten kieltenopiskelu on hänen kutsumuksensa. Ristiriidan pohtiminen ja etenkin muilta tulevan arvostuksen pohtiminen voi olla ruminointia, mutta toisaalta haastateltava on myös aktiivisesti etsinyt mahdollisuuksia ja pohtii, millaisia kansainvälisiä uravaihtoehtoja kielen opiskelu sekä kauppatieteellinen tutkinto voisivat yhdistelmänä tuoda tullessaan. Hän myös kertoo, että muiden silmissä arvostettu ammatti ei ole hänelle enää niin tärkeää kuin aikaisemmin. Samalla hän pohtii, millaisia hyviä puolia hänen kauppatieteen puolelta omaksumansa taidot voisivat tuoda kieltenopettajuuteen tai -tutkijuuteen. Tämä puolestaan kertoo aktiivisesta, hedelmällisestä moratoriosta, jonka läpikäyminen on edellytys työidentiteetin vahvistumiselle.

Haastateltavien kertomuksista syntyy kuva, että sitoutuminen, varsinkin kokeilujen jälkeen, on aktiivista pohdintaa ja työtä, ja se täytyy perustella itselleen sekä järki- että tunnesyillä. Jonkinlainen näkymä tulevaisuuteen on pakko olla, jotta voi perustella valinnat itselleen ja mennä eteenpäin.

5.7 Tulevaisuus valintojen ohjaajana

Kaksoissyklimallassa keskeistä ovat toisiaan täydentävät identiteetin arvioinnin ja identiteetin muodostumisen syklit (Marttinen 2017, 18), joiden vaiheita on pyritty tavoittamaan neljän korkeakouluopiskelijan haastatteluista. Haastatellut opiskelijat ovat käyneet läpi kaksoissyklimallin mukaisia sitoutumisen, sitoutumisen heikkenemisen, uusien vaihtoehtojen kartoittamisen sekä uudelleensitoutumisen prosesseja.

Vältettävä ja tavoiteltava tulevaisuus nousevat joidenkin haastateltavien kertomuksissa esiin voimakkaana valintojen ohjaajana. Jos tavoiteltava tulevaisuus alkoi tulla mukaan vaihtoehtojen kartoittamiseen ja uusien sitoumuksien tekemiseen, valintoja ja sitoumuksia kuvattiin mutkattomampina ja vapauttavampina. Tämä koski myös haastateltavia, jotka olivat käyneet läpi useampia kaksoissyklimallin mukaisia vaiheita, eli palanneet sitoutumisen heikkenemisen jälkeen takaisin vaihtoehtojen kartoittamisvaiheeseen ja tehneet niiden pohjalta uusia sitoumuksia.

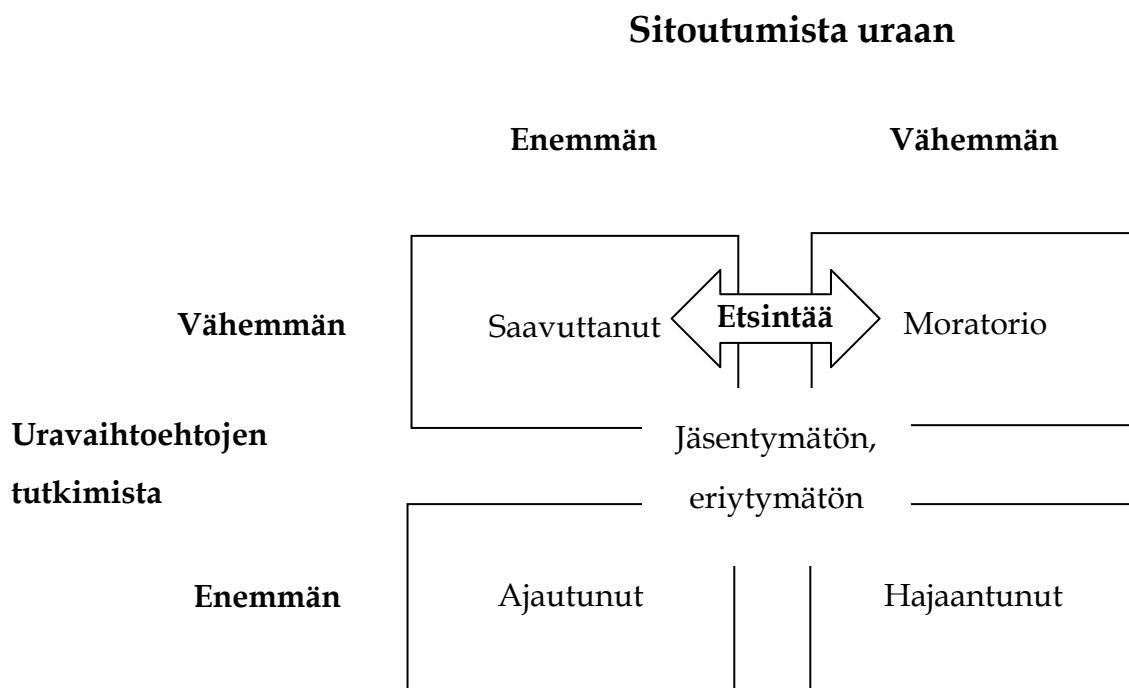
Jos vältettävä tulevaisuudenkuva oli määrittävin tekijä valinnassa ja sitoutumisessa, syntyy tulkinta, että tällaiset valinnat johtivat helpommin sitoutumisen heikkenemiseen ja uuteen sykliin. Marttinen (2017, 57) esittää, että esimerkiksi itsensä kehittämiseen liittyvät henkilökohtaiset tavoitteet, tai murehtivat tavoitteet, voivat olla yhteydessä heikkoon elämäntyytyväisyyteen ja identiteetin epäröintiin. Tulevaisuudessa näyttäytyvät pelot ja epävarmuudet, tai toisaalta tavoiteltavat odotukset voivat ohjata asettamaan tavoitteita vältettävän tulevaisuuden näkökulmasta ja hankaloittaa näin identiteetin kehittymistä. Toisaalta vältettävä tulevaisuudenkuva myös auttaa irrottautumisessa silloin kun huomataan, että tarvitaan uusia näköaloja ja päätöksiä.

5.8 Moratorion kautta kohti tavoiteltavaa tulevaisuutta

Edellä on tutkittu, miten Luyckxin (ym.) kaksoissyklimallin mukaiset kehitysvaiheet näkyvät haastatteluaineistossa. Porfeli ja Lee (2012, 17) esittävät kaksoissyklimallin pohjalta työidentiteetin statukset, jotka asettuvat uravaihtoehtojen tutkimisen, niihin sitoutumisen tai uudelleenharkinnan ulottuvuuksille. Porfelin ja Leen nelikenttä mukailee Marcian identiteettistatuksia, mutta siinä on mukana Luyckxin (ym.) kaksoissyklimallista sitoutumisen ja etsinnän elementit.

Kuvio 1.

Työidentiteetin statusmalli. Mukailleen Porfeli ja Lee 2012, 17

Hajaantuneessa vaiheessa olevat eivät ole harkinneet eivätkä sitoutuneet, ja moratoriovaiheessa olevat harkitsevat aktiivisesti eri vaihtoehtoja, mutta eivät ole sitoutuneet (Porfeli & Lee 2012, 17). Kenenkään haastateltavan identiteettistatus ei vaikuta aineiston perusteella hajaantuneelta.

Saavuttaneet ovat tutkineet eri uravaihtoehtoja ja syventäneet sitoutumistaan tutkimalla jo valitsemaansa vaihtoehtoa vielä lisää, eivätkä enää juuri harkitse valintaansa uudelleen (Porfeli & Lee 2012 17). Heitä yhdistää siis se, että he ovat tehneet valintansa harkinnan kautta, mutta myös sen jälkeen he ovat syventyneet valitsemaansa alaan, jolloin heidän sitoutumisensa on vahvistunut. Tutkimatta sitoutuneet eivät ole harkinneet eri vaihtoehtoja.

Yksi haastateltavista ei kuvaile opiskeluvalintaan liittyviä epäilyksiä, mutta hänen työidentiteettistatuksensa ei vaikuta kuitenkaan tutkimatta sitoutuneelta eli identiteettiin ajautuneelta. Hän oli tehnyt valintansa, minkä myötä hänelle on selvinnyt mikä häntä alan sisällä kiinnostaa ja mikä ei, joten hänen kiinnostuksensa on tiivistynyt. Sen perusteella häntä ei voi kuvailla suoraan identiteettiin ajautuneeksi opiskelijaksi. Hän oli ollut kiinnostunut samoista asioista jo nuoruudesta lähtien, joten valinta oli hänelle luonteva ja tuki hänen kiinnostustaan. Porfeli ja Lee (2012, 20) esittävätkin, että työidentiteetin rakentuminen alkaa jo lapsuudessa, ja tätä rakentumista tulisi alkaa aktiivisemmin tukea jo varhain. He esittävät, että suuntansa jo valinneita tulisi tukea rohkaisemalla heitä syventämään valintaansa, mutta toisaalta niitä, jotka ovat sitoutumassa ehkä ilman tutkimisvaihetta johonkin alaan, tulisi rohkaista sopivassa vaiheessa vielä miettimään muitakin vaihtoehtoja (Porfeli ja Lee 2012, 19).

Myös Doeselaar ym. (2019, 818–835) ovat tutkineet nuoria koululaisia (keski-ikältään hieman alle 15 vuotta). Tutkituilla nuorilla toimijuus eli itsen merkityksellisyys ja aktiivisuus, oli yhteydessä sitoutumiseen ja sen syventämiseen tutkimalla valittua identiteettiä edelleen. Näyttäisi siis siltä, että identiteettikehitykselle olisi hyväksi oman ammatillisen suunnan aktiivinen tutkiminen jo varhaisessa vaiheessa.

Marttinen (2017, 53) esittää edelleen, että hänen tutkimillaan nuorilla menestysodotukset ja uratavoitteiden eteen tehty työ 16 vuoden iässä olivat yhteydessä omaan uraan syventymiseen, eli siis syvempään sitoutumiseen omaan työidentiteettiin yhdeksän vuotta myöhemmin, sekä mahdollisesti myös laajempaan valikoimaan eri vaihtoehtoja ja mahdollisuuksia. Tässä työssä ei

keskitytty ennen lukiota tapahtuneisiin uramietintöihin, mutta kahdella haastateltavalla oli jo kouluaikoina virinnyt kiinnostus heidän valitsemaansa alaan, johon he myös suhtautuivat positiivisemmin, tavoiteltavan tulevaisuuden näkökulmasta.

Haastatteluaineistosta voidaan huomata, että kaikilla haastateltavilla se ala, johon he olivat joko heti lukion jälkeen tai kokeilujen kautta haastatteluhetkellä sitoutuneet, oli ollut mukana pohdinnoissa jo lukiovaiheessa. Jostain syystä osa haastateltavista ei vielä osannut tai halunnut sitoutua siihen vielä lukiossa, vaan he kävivät läpi pidempää aktiivista moratoriota kokeilujen kautta. Myös nämä haastateltavat ovat Porfelin ja Leen työidentiteetin statusmallin mukaan (mukailtuna sivulla 37) tämänhetkisen opiskeluvaihtonsa ja niihin liittyvien pohdintojen perusteella uraansa sitoutuneita, mutta osasta aineistoa välittyy myös vielä jatkuvan moratorion ja vaihtoehtojen hakemisen virettä.

Useampia kaksoissyklisillä vaiheilla läpikäyneiden haastateltavien työidentiteetin voi sanoa kuitenkin kokonaisuudessaan vahvistuneen juuri sen vuoksi, että he ovat tehneet sitoumuksia ja uudelleenvalintoja eli käyneet läpi aktiivista moratoriota. Tosin eroja on hieman uudelleenvalintojen motiiveissa; oliko ne tehty vältettävän vai tavoiteltavan tulevaisuuden näkökulmista. Uusi valinta voidaan kokea pakona entisestä ja samalla vapauttavana, mutta se voi olla myös suunta uuteen vähemmän tunnepitoisella, mutta enemmän käytännöllisellä tavalla. Sitoutumisen, epäröinnin, uudelleenvalintojen ja uusien sitoutumisen kehä on johtanut hedelmälliseen moratorioon ja vahvistuvaan identiteettiin. Haastateltavat saivat tukea ja rohkaisua tehdä muutoksia ystäviltaan ja lähipiiristään, mutta myös aktiivinen tutkiminen ja pohtiminen välttämättömien kokeiluvaiheiden kautta vahvisti heidän sisäistä uskoa itseensä ja vaadittaviin muutoksiin.

Marttinen (2017, 8) esittää, että henkilökohtaiset tavoitteet ja identiteetin kehittyminen ovat osa samaa kehitysprosessia. Haastateltujen kertomuksista voidaan nähdä, että tulevaisuus ja siihen linkittyvät tavoitteet ohjasivat heidän valintojaan ja joko vaikeuttivat tai helpottivat valintoihin sitoutumista sen perusteella, liittyikö tavoite jonkun asian saavuttamiseen vai välttämiseen.

Kehittyvää työidentiteettiä tulisi alkaa tukea jo varhaisemmassa vaiheessa (Doeselaar ym., 2019, 818–835; Marttinen 2017, 53; Porfeli ja Lee 2012, 20). Oppilaanohjauksessa se voisi tarkoittaa yhä käytännönläheisempää tutustumista eri aloihin ja yhä aiemmin. Omien kykyjen peilaaminen eri ammateissa vaadittaviin taitoihin voisi luoda positiivista suhdetta tulevaan työelämään. Työelämä ja ammatti tarkoittaisivat siis jotain toivottavaa ja odotettavaa; ei jotain, jonka avulla vältetään joutumista johonkin muuhun ei-toivottuun. Sopiva tuki auttaisi nuoria suuntautumaan tulevaisuuteen ja työelämään mahdollisuuksien ja tavoiteltavan tulevaisuuden, ei uhkien eli vältettävien asioiden ohjaamana.

Luyckxin (ym.) kaksoissyklimallin mukaan etsimisen ja sitoutumisen syklit lähtevät liikkeelle nuoren omien kykyjen ja tavoitteiden pohdinnoista suhteessa ympäröivän yhteiskunnan vaatimuksiin. Myös narratiivisen identiteetin käsite on tuotu mukaan tämän työn viitekehykseen, koska kertoessaan itsestään haastateltava kertoo myös suhteestaan yhteiskuntaan ja sen vaatimuksiin. Kertoessaan hän paitsi rakentaa työidentiteettiään, myös kiinnittää huomiota niihin rajoihin, joiden puitteissa tehdään opintoihin ja ammatteihin liittyviä valintoja yhteiskunnassa. Haastateltavien kertomukset piirtävät kuvaa oman jutun löytämisen tärkeydestä, omien taitojen riittävyden pohtimisesta ja epävarmasta työelämästä, mutta myös sitkeydestä, rohkeudesta kokeilla ja sitä kautta vahvistuvasta luottamuksesta.

6 POHDINTA

6.1 Yhteenveto

Tässä työssä käsiteltiin nuorten aikuisten identiteetin ja lähemmin työidentiteetin rakentumisen prosessimaista luonnetta. Identiteetin kehitysprosessiin kuuluu vaihtoehtojen kartoittamista, sitoutumista, sitoutumisen syvenemistä tai heikkenemistä ja sen pohjalta uusien vaihtoehtojen kartoittamista ja uusia syklejä. Työn viitekehyksenä on Luyckxin (ym.) identiteetin kehittymisen kaksoissyklimalli, joka puolestaan pohjautuu Marcian tunnettuun identiteettiteoriaan. Siinä vakiintunutta, omaksuttua identiteettiä edeltää aktiivinen moratorio, jossa nuori etsii suuntaa elämälleen, pohtii ja kokeilee omien ja yhteiskunnan tarjoamien resurssien rajoissa. Luyckxin (ym.) kaksoissyklimallissa aktiivista vaihtoehtojen pohdintaa ja sitoutumisen arviointia voidaan pitää moratoriona, joka ei aina välttämättä johda mihinkään pysyvään, vaan myös sitoutumisen jälkeen voidaan päätyä uusille kartoittamisen ja pohtimisen kehille. Uusien vaihtoehtojen kartoittamista ohjaavat tavoitteet, joiden taustalla on jonkinlainen oletus tulevaisuudesta. Oleellista on, että tuottava, hedelmällinen moratorio luo uutta, mutta ongelmaksi moratoriovaihe voi muodostua, jos siihen alkaa tulla murehtivaa sävyä, tai jos moratorio kestää liian pitkään.

Tutkimusaihetta pyrittiin tässä työssä kartoittamaan haastattelemalla neljää 22–25 -vuotiasta, nuoren aikuisuuden ikävaiheessa olevaa suomalaista korkeakouluopiskelijaa. Opiskelijoita pyydettiin kertomaan, miten he ovat päätyneet nykyiseen opiskeluvalintaansa, miten he tutkivat eri vaihtoehtoja ja miltä sitoutuminen valintoihin tuntui, vahvistuiko sitoutuminen vai heikkenikö se, ja mitä he sen jälkeen tekivät. Haastatteluissa pyrittiin myös tutkimaan, millaisiin tulevaisuudenajatuksiin opiskelijoiden tekemät valinnat liittyivät. Haastatelluista vain yksi oli sitoutunut ensimmäiseen opiskeluvalintaansa heti lukion jälkeen, ja loput kolme olivat käyneet läpi erilaisia sitoutumisen heikkenemisen, uusien vaihtoehtojen kartoittamisen ja uusien valintojen ja

sitoutumisen prosesseja. Aineistosta ei havaittu sellaisia tapauksia, joissa kiinnostus johonkin alaan olisi virinnyt siten, että alaa olisi lähdetty kokeilemaan epäilevästi ja sen jälkeen innostuttu. Epäilykset olivat olemassa jo lukiovaiheessa.

Tutkimuksen tulokset piirtävät kuvan prosesseista, joita nuori voi käydä läpi opiskeluvalinnoissaan. Tutkimus toi tietoa haastateltavien osalta siitä, miten valintaan sitoutuminen voi syventyä ja miten se voi heikentyä, sekä mitkä asiat voivat vaikuttaa sitoutumiseen tai heikkenemiseen. Näitä ovat esimerkiksi oman pärjäämisen pohtiminen suhteessa tulevaan työelämään tai jatko-opintoihin sekä oman kutsumuksen puntaroiminen, joka oli joillekin haastatelluille hyvinkin merkitsevä tekijä sitoutumisen vahvistumisessa.

Luyckxin (ym.) kaksoissyklillä mukaisesti nuori pohtii valintojaan ja sitoumuksiaan arvioidessaan itseään suhteessa ympäristöön ja omiin kykyihinsä. Kaikki haastateltavat ottivat esille valintojensa seuraukset tulevan työelämän suhteen, etenkin pohtiessaan kutsumustaan ja omia kiinnostuksen kohteitaan. Yksikään haastatelluista ei jättänyt työelämän vaatimuksia mainitsematta pohtiessaan omia valintojaan. Etenkin ensimmäisen sitoumuksen jälkeisissä uusissa sitoumuksissa nämä pohdinnat olivat vieläkin konkreettisempia ja merkityksellisempiä. Haastateltavat joutuivat tekemään tässä aktiivista työtä; toisaalta oli varmistettava työnäkymät, mutta toisaalta luotettava siihen, että valinta kantaa, vaikka ala olisi raskas tai työnäkymät epävarmoja. Tässä auttoi oman kutsumuksen korostaminen.

Tutkimusaineistosta voidaan havaita, että pitkään jatkuva tiedonhaku vaihe ensimmäisiä tai seuraavia valintoja pohtiessa ei välttämättä auta tekemään valintoja ja sitoumuksia, joista ei myöhemmin palata taaksepäin. Toisaalta lyhyt tiedonhaku vaihe voi kertoa siitä, että nuori on valinnastaan varmempi. Kaikki haastateltavat ovat kuitenkin päässeet eteenpäin valinnoissaan ja sitoumuksissaan. Aineistosta välittyy aktiivisen moratorion henkeä, joka kaikkine kokeiluineenkin tuo uusia mahdollisuuksia opiskelijoiden elämänpolulle. Kokeileminen ja tekemällä alaan syventyminen on usein ainoa tapa huomata, mikä sopii ja mikä ei. Haastateltujen kertomuksista voidaan

havaita, että jos valinnat on tehty tavoitellun tulevaisuuden itsen ohjaamana, eikä jonkun tulevaisuudessa hahmottuvan negatiivisen kuvan välttämiseksi, ne tuntuvat luontevammalta ja niihin on helpompi sitoutua. Yhteenvetona Luyckxin (ym.) kaksoissyklimallin vaiheista voidaan haastatteluaineiston perusteella todeta seuraavaa.

Valintojen kartoittamisvaihetta ensimmäisten valintojen kohdalla luonnollisesti helpotti jo valmiina oleva kiinnostus jotain alaa kohtaan. Kun kiinnostus jo tarpeeksi ohjasi nuorta, vaihtoehtoja ei tullut liikaa, nuori ei nähnyt tarpeelliseksi hakea enemmälti tietoa, ja saatu tieto vahvisti luottamusta valintaan. Lähipiirin neutraali tai positiivinen tuki, jossa ei kuitenkaan puututtu liikaa valintoihin, auttoi valintavaiheessa. Vastaavasti kannustus, jonka nuori koki liian painostavaksi, oli haitallista. Oletettu muilta tuleva arvostuksen puute alaa kohtaan, tai nuoren negatiivinen mielikuva opiskelualan töitä tekevästä ihmisistä aiheuttivat päänvaivaa valintatilanteessa, vaikka kiinnostusta alaan olisi ollutkin. Nämä molemmat liittyvät siihen, että vältettävä tulevaisuudenkuva ohjasi valintavaihetta.

Osa haastateltavista teki lukion jälkeisiä ensimmäisiä sitoumuksia käytännöllisesti oman kiinnostuksen pohjalta. Osa haastateltavista teki niitä hieman epävarmempina ja hieman enemmän vältettävien tulevaisuudenkuvien näkökulmista. Syntyy kuva, että joskus vältettävä tulevaisuudenkuva voisi jopa ohjata sitoutumista niin paljon, että sitoudutaan johonkin muuhun ja näin vältetään sitoutuminen oikeasti kiinnostavaan, mutta vältettävän tulevaisuudenkuvan näkökulmasta hieman pelottavaan alaan. Joskus koetaan, että on vain pakko sitoutua, vaikka tuntuukin epävarmalta.

Useimmilla haastateltavilla sitoutuminen aivan ensimmäiseen lukion jälkeiseen valintaan heikkeni. Se johtui käytännön huomioista opintojen alkamisen jälkeen. Valintaa alettiin arvioida konkreettisemmin; miten opinnot tulevat jatkumaan ja millaisiin työtehtäviin ne oikeasti johtavat. Kutsumuksen ja ”oman jutun” pohtiminen alkoi tulla selvemmin mukaan. Tällaisten pohdintojen myötä negatiiviset ajatukset väärällä alalla olemisesta lisääntyivät ja sysäsivät hakemaan uusia vaihtoehtoja.

Uusien vaihtoehtojen kartoittamisprosesseja värittivät lukiossa käytyjä urapohdintoja enemmän oma kutsumus niiden haastateltavien kohdalla, jotka tätä vaihetta kävivät läpi. Tulevaa työelämää mietittiin entistä tarkemmin siitä näkökulmasta, millaista työtä haluaa tulevaisuudessa tehdä.

Niin sanottuja lopullisia sitoumuksia, eli haastatteluhetkellä voimassa olleita sitoumuksia värittivät ensimmäisiä sitoumuksia voimakkaammin luottamus ja tavoiteltavat tulevaisuudenkuvat. Kokeileminen ja muilta saatu tuki, sekä tunne oman identiteetin vahvistumisesta olivat ohjanneet tekemään näitä sitoumuksia ja pysymään niissä.

6.2 Tutkimuksen arviointi

Haastatteluaineistossa oli mukana neljä korkeakouluopiskelijaa, jotka kaikki olivat iältään yli 19, mutta korkeintaan 25-vuotiaita. Koska kysymyksessä on laadullinen tutkimus, aineistosta ei voi vetää johtopäätöstä kaikkien opiskelijoiden kokemuksista, vaan ainoastaan näiden neljän opiskelijan, jotka antoivat aikaansa ja arvokkaat vastauksensa tähän tutkimukseen. Narratiivisen identiteetin viitekehukseen sijoitettuna heidän kertomuksensa ovat myös välähdys senhetkisestä tilanteesta heidän elämässään; tämän he haastattelupäivänä halusivat kertoa, samalla rakentaen omaa kuvaansa itsestään opiskelussa ja työssä. Tutkimuksen tavoitteen mukaisesti Luyckxin (ym.) kaksoissyklimallassa kuvatut prosessit olivat havaittavissa heidän kertomuksissaan. Koska haastateltujen on helpompi keskittyä kuvailemaan jo mennyttä, eli tekemiään valintoja ja sitoumuksia, tulevaisuutta kuvaavat konkreettiset pohdinnat jäivät hieman enemmän taka-alalle kuin mitä tutkimuksen tavoite alun perin oli. Kuitenkin aineiston perusteella on selvää, että tulevaisuus on nimenomaan tavoitteiden kautta ohjaamassa valintoja, sitoutumista ja sitoumuksen syventymistä tai sen heikkenemistä. Kaksoissyklimallassa kuvattujen prosessien hahmottamiseen aineisto oli hyvinkin riittävä. Aineisto ja tutkimuksen viitekehys oli melko laaja, joten keskittyminen kapeampaan osa-alueeseen, esimerkiksi pelkästään sitoutumiseen

ja sen vahvistumiseen, tai vastaavasti heikentymiseen olisi voinut tuoda enemmän ja samalla syvällisempää tietoa.

Kaikki tutkittavat suostuivat tutkimukseen vapaaehtoisesti ja saivat ennen tutkimusta tiedotteen ja tietosuojalomakkeen. Koska olen hankkinut tutkittavat lähipiirini kontakteista, tutkittavien henkilöllisyys on heidän tiedossaan ja he tunnistavat haastateltavat tästä tutkimuksesta. Tutkimuksessa on kuitenkin yritetty estää tutkittavien tunnistaminen niin pitkälle kuin mahdollista; esimerkiksi sellaiset opiskelualojen yhdistelmät, joiden perusteella esimerkiksi tutkimukseen mitenkään liittymättömät haastateltavan opiskelukaverit tai perhe voisivat heidät tunnistaa, on jätetty mainitsematta. Myöskään haastateltavien opiskelupaikkakuntia tai korkeakoulujen nimiä ei paljasteta. Haastateltavat ovat kuitenkin itse tiedonneet mitä kautta ovat päätyneet tutkimukseen, ja ovat tietoisia siitä, että tutkimukseni heille esitelleet henkilöt tai muut henkilöt, jotka ovat saaneet tietää tutkittavan osallistumisesta tähän tutkimukseen, voivat tunnistaa heidät.

6.3 Johtopäätökset

Tutkimus pureutuu tärkeään aiheeseen; kuten alussa on mainittu, suomalaisten korkeakouluopiskelijoiden siirtyminen työelämään viivästyy. Kaikki eivät osaa heti päättää sopivaa alaa, tai valittu ala ei siihen sitoutumisen jälkeen tunnukaan omalta. Jotkut pelkäävät tehdä valintoja, jos sitoutuminen johonkin valintaan epäilyttää liikaa. Näin voi käydä, jos valintoja ohjaa jonkun tulevaisuudenkuvan välttäminen eikä tulevaisuudessa siintävä myönteinen tavoite. Aineisto kuitenkin kertoo, että valittuun alaan voidaan palata takaisin, kun on ensin kokeiltu muuta; ja samalla luottamus alkuperäiseen valintaan voi vahvistua. Kokeiluista voi syntyä myös uutta; vaikka pohdinnat voivat epäilyttää ja liika perfektionismi omien valintojensa suhteen voi uuvuttaa, voi opintoalojen yhdistelmästä syntyä oma uniikki urapolku. Oleellista on pyrkiä säilyttämään aktiivisen, eteenpäin vievän moratorion vire, johon haastateltavat ovat saaneet tukea esimerkiksi lähipiiristään, mutta myös oman aktiivisen tutkimisen tuloksena.

Koska yhteiskunnan tavoitteena on saada opiskelijat nopeammin työelämään, ja vahva, eteenpäin vievä ja uutta luova työidentiteetti on myös yksilön itsensä tavoite, tulisi valintojen, sitoutumisen, sitoutumisen vahvistumisen tai heikkenemisen ja uusien valintojen ja sitoumuksien prosesseja tutkia edelleen. Luyckxin (ym.) kaksoissyklimalli toimii hyvänä viitekehyksenä tähän aiheeseen, koska se ottaa huomioon identiteetin kehittymisen prosessimaisen luonteen, ja tarjoaa mallin tutkia ja kuvata nuoren elämässä vaikuttavia valintojen, sitoutumisen, sitoutumisen vahvistumisen tai heikkenemisen ja uudelleenharkinnan kehiä.

Tämä tutkimus oli lyhyt välähdys Luyckxin (ym.) kaksoissyklimallin prosesseihin, ja se auttoi huomaamaan, että kaksoissyklimallin mukaisia vaiheita hahmottuu opiskelijoiden työidentiteetin rakentumisessa. On huomattavaa, että kaikilla haastatelluilla oli myöhemmin valitsemansa ala esillä jo lukiossa. Jatkossa olisikin tärkeää tutkia, mikä edesauttaisi positiivista viirettä ja sitoumuksen vahvistumista jo lukiovaiheessa. Tämänkaltainen lisätieto voisi omalta osaltaan tukea ammatinvalintavaiheessa olevien nuorten oppilaanohjauksen kehittämistä, mutta myös jo opintonsa aloittaneille nuorille tarjottavan tuen kehittämistä.

Tutkimuksessa mukana olleet vältettävän ja tavoiteltavan tulevaisuudenkuvan teemat voisivat soveltua myös jatkotutkimuksen aiheeksi, kun tutkitaan tavoitteita ja motiiveja. Opiskeluvalintoihin sitoutumista ja niiden syventymistä, tai valintojen katumista voisi tutkia siitä näkökulmasta, tehtiinkö valinta aikoinaan jonkun tulevaisuudenkuvan välttämiseksi vai jonkun tulevaisuudenkuvan saavuttamiseksi. Mikäli valintaan sitoudutaan huonommin ja sitä kadutaan herkemmin silloin, jos se tehtiin jonkun vältettävän tulevaisuudenkuvan näkökulmasta, voisi tutkimustieto auttaa edelleen tukemaan vielä valintavaiheessa olevia nuoria.

Myös yhteiskunnallinen, nimenomaan positiivinen keskustelu ammasteista, aikuiseksi kasvamisesta ja työelämästä olisi tärkeää. Tavallinenkin ammatti voi olla kiva, ja aivan tavallinenkin ihminen voi ja saa kiinnostua asioista ja kehittyä. Kiinnostusta ja kutsumusta johonkin asiaan voi ajatella käytännöllisemminkin

kuin siten, että olisi löydettävä uniikki urapolku, jota kukaan muu ei ole vielä keksinyt ja jossa saa sataprosenttisesti toteuttaa itseään. Ammatinvalintaa tulisi myös lähestyä positiivisemmin siitä näkökulmasta, mitä haluaa saavuttaa, ei siitä näkökulmasta, mitä haluaa välttää. Työelämään tutustumista käytännössä soisi lisäävän ammatinvalintavaiheessa oleville. Liika vaihtoehtojen miettiminen ja tiedonhaku kokeilematta alaa käytännössä voivat uuvuttaa etenkin perfektionismiin taipuvaisia nuoria. Luottamus tulevaan ja sitä kautta vahvistuva ajatus omasta urasta voisikin syntyä lisäämällä käytännön kokeiluja.

LÄHTEET

- McAdams, D.P. (2011). Narrative Identity. Teoksessa Handbook of Identity Theory and Research (toim. Seth J. Schwartz, ym.), Springer New York. ProQuest Ebook Central. 99-115.
- Arnett, J. J. (2000). Emerging Adulthood. A Theory of Development From the Late Teens Through the Twenties. *American Psychologist*, 55(5), 469-480.
- Carlsson, J., Wangqvist, M., Frisé, A. (2016) Life on hold: Staying in identity diffusion in the late twenties. *Journal of Adolescence*, 47. 220-229.
- Côté, James E. (2014). The Dangerous Myth of Emerging Adulthood: An Evidence-Based Critique of a Flawed Developmental Theory. *Applied Developmental Science*, 18(4), 177-188.
- van Doeselaar, L. McLean, K., Meeus, W., Denissen, J.J.A., Klimstra T.A. (2019) Adolescents' Identity Formation: Linking the Narrative and the Dual Cycle Approach. *Journal of Youth and Adolescence*, 49. 818-835.
- Luyckx, Koen., Schwartz, Seth J., Goossens, Luc., Beyers, Wim., Missotten, Lies (2011). Processes of Personal Identity Formation and Evaluation. Teoksessa Handbook of Identity Theory and Research (toim. Seth J. Schwartz, ym.), Springer New York. ProQuest Ebook Central.
- Marcia, J.E. (1966). Development and validation of ego identity status. *Journal of Personality and Social Psychology*. 3(5), 551-558.
- Marttinen, E. (2017). Deciding on the Direction of Career and Life. Personal Goals, Identity Development, and Well-Being during the Transition to Adulthood. Jyväskylän yliopisto.
- Nurmi, J-E. (2006), Nuoruusiän kehitys: etsintää, valintoja ja noidankehä. Teoksessa Näkökulmia kehityspsykologiaan (toim. Lyytinen, P, Korhonen, M. Lyytinen H.) WSOY. 256-274.
- Oyserman, D., James, L. (2011). Possible Identities. Teoksessa Handbook of Identity Theory and Research (toim. Seth J. Schwartz, ym.), Springer New York. ProQuest Ebook Central. 117-145.

- Paivandy, S., Bullock, E.E., Reardon, R.C., Kelly, F. D. (2008). The Effects of Decision-Making Style and Cognitive Thought Patterns on Negative Career Thoughts. *Journal of Career Assessment* 16(4), 474-488.
- Porfeli, E., Lee, B. (2012). Career development during childhood and adolescence. *New Directions for Youth Development*. (134, SUMMER 2012). 11-22.
- Saka, N., Gati, I. (2008). Emotional and Personality-Related Aspects of Career-Decision-Making Difficulties. *Journal of Career Assessment*, 16(4), 403-424.
- Schwartz, S.J., Beyers, W, Luyckx, K., Soenens, B., Zamboanga, B.L, ym. (2011). Examining the Light and Dark Sides of Emerging Adults' Identity: A Study of Identity Status Differences in Positive and Negative Psychosocial Functioning. *Journal of Youth and Adolescence* 40(7), 839-859.
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Koulutukseen hakeutuminen [verkkójulkaisu]. ISSN=1799-4500. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 7.5.2021].
Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/khak/index.html>
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Sijoittuminen koulutuksen jälkeen [verkkójulkaisu]. ISSN=1798-9442. 2019, Liitetaulukko 1. Tutkinnon suorittaneiden pääasiallinen toiminta vuoden kuluttua valmistumisesta vuoden 2019 lopussa. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 7.5.2021].
Saantitapa: http://www.stat.fi/til/sijk/2019/sijk_2019_2021-01-21_tau_001_fi.html
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (6. uud. laitos.). Tammi.

LIITTEET

Liite 1. Haastattelukysymykset

1. Olet tehnyt opiskeluvalintasi. Miten päädyit tähän valintaan?
2. Miten kartoitit eri vaihtoehtoja?
3. Mitä huomasit, kun olit aloittanut opinnot?
4. Mitä sitten tapahtui?
5. Miten aloit nähdä uusia vaihtoehtoja ympäriltäsi ja miten etsit niitä?
6. Millainen on todennäköinen tulevaisuutesi tämän valinnan kanssa?

Liite 2. Tutkimustiedote

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

AVOIN YLIOPISTO

18.8.2021

TIEDOTE TUTKIMUKSESTA

Tutkimuksen nimi ja rekisterinpitäjä

Urudentiteetti opiskelijoiden tulevaisuudenkuvauksissa: Harkinnan ja sitoutumisen prosessit
Mari Kauppinen

Pyyntö osallistua tutkimukseen

Sinua pyydetään mukaan tutkimukseen, jossa tutkitaan suomalaisten 19-25 -vuotiaiden korkeakouluopiskelijoiden uridentiteetin kehityksen vaiheita haastatteleamalla heitä. Haastattelussa pyydetään opiskelijaa kuvailemaan opiskeluvaihtoehtojaan sekä mahdollista uraan liittyvää tulevaisuutta, johon opiskelija kokee valinnan johtavan. Haastattelujen kertomuksista pyritään tavoittamaan teorioissa esitetyt identiteettikehitykseen ja uratavoitteisiin liittyviä uudelleenarkinnon ja sitoutumisen prosesseja ja niiden erilaisia luonteita.

Sinua pyydetään tutkimukseen, koska olet iältäsi tutkimuksen kohderyhmään sopiva, opiskelet korkeakoulussa etkä ole vielä valmistunut työelämään. Tämä tiedote kuvaa tutkimusta ja siihen osallistumista. Liitteessä on kerrottu henkilötietojen käsittelystä.

Mukaan pyydetään yhteensä 4 tutkittavaa.

Vapaaehtoisuus

Tähän tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Voit kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen tai keskeyttää osallistumisen milloin tahansa.

Tutkimuksen kulku

Haastatteluja on yksi. Kysyn haastattelussa, kuinka opiskelija päätyi nykyiseen opiskeluvaihtoehtoonsa, millaiseen tulevaisuuteen hän näkee nykyisen valintansa johtavan sekä millaiset vaiheet ja tapahtumat todennäköisesti edeltävät kuvattua tulevaisuudenkuvaa opiskeluvaihtoehtojensa kanssa. Jos opiskelija näkee ettei valinta ole oikea, pyydän häntä kuvailemaan millaista tulevaisuutta hän toivoi ja millaiset tapahtumat johtaisivat toivottuihin muutoksiin. Haastattelu tulee todennäköisesti kestämään puolesta tunnista puoleentoista tuntia.

Tutkimukseen osallistuminen edellyttää, että tutkittava voi osallistua haastatteluun Zoom-alustalla tai puhelimitse erikseen sovittavana ajankohtana. Haastattelusta tehdään tallenne, jota käytän tulosten analysoinnissa.

Y-tunnus:
02458947
Sähköposti:
etunimi.sukunimi@jyu.fi

Puhelin:
(014) 260 1211
Faksi:
(014) 260 1021

Jyväskylän yliopisto
PL 35
40014 Jyväskylän yliopisto
www.jyu.fi

Tutkimuksen kustannukset

Tutkimukseen osallistumisesta ei makseta palkkiota.

Tutkimustuloksista tiedottaminen ja tutkimustulokset

Tallennan valmiin tutkielman Jyväskylän yliopiston julkaisuarkistoon. Työn valmistuttua lähetän haastateltaville ohjeet, kuinka tutkielma löytyy arkistosta.

Tutkittavien vakuutusturva

Tutkittavat ja tutkimuksen tekijä on vakuutettu yliopiston vakuutuksilla.

Lisätietojen antajan yhteystiedot

Mari Kauppinen
mari.j.kauppinen@gmail.com
050 5465099

Ohjaajan yhteystiedot: Leena Valkonen, KT
Yliopistonopettaja, perheopinnot ja kasvatustiede
Jyväskylän yliopiston avoin yliopisto
leena.valkonen@jyu.fi